

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SUBJEKTIVNÍ HODNOCENÍ SPOKOJENOSTI SE ŽIVOTEM MEZI
ŽÁKY 5. A 9. ROČNÍKU V HRADCI KRÁLOVÉ

SUBJECTIVE LIFE SATISFACTION OF CHILDREN OF 5TH AND
9TH GRADE OF PRIMARY SCHOOLS IN HRADEC KRÁLOVÉ

Vedoucí práce: PhDr. RNDr. Hana Voňková, Ph.D. et Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Navazující magisterské studium, učitelství všeobecně vzdělávacích
předmětů pro základní školy a střední školy matematika — pedagogika

2015

Bc. Škubníková Hana

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Subjektivní hodnocení spokojenosti se životem žáků pátých a devátých tříd v Hradci Králové“ vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. července 2015

.....

podpis

Poděkování

Děkuji PhDr. RNDr. Haně Voňkové, Ph.D. et Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a věcné připomínky. Poděkování patří také celé mé rodině, která se mnou měla velkou trpělivost.

Klíčová slova: životní spokojenost, osobní pohoda

Abstrakt: Cílem této práce je porovnat subjektivní spokojenost s vlastní kvalitou života žáků 5. a 9. tříd základních škol v Hradci Králové. Práce se zaměřuje především na způsob trávení volného času, spokojenost se sociálními kontakty a rodinným zázemím, interakci ve škole, psychosomatické potíže a návyková rizika. Práce porovnává odpovědi jednotlivých ročníků a jednotlivých pohlaví respondentů. Zjišťuje, že mezi jednotlivými ročníky nedochází k signifikantním rozdílům. K těm dochází v porovnání jednotlivých pohlaví.

Keywords: life satisfaction, subjective well-being

Abstract: The aim of this thesis is to compare subjective life satisfaction of children at 5th and 9th grades of primary schools in Hradec Králové. The thesis focuses mainly on the way of spending their leisure time, satisfaction with the social contacts and family background, interacting in school, psychosomatic problems and addictive risks. The work compares the responses of individual years and gender of respondents. The thesis finds no significant differences between 5th and 9th grade. The significant differences were found between gender of respondents.

OBSAH

1	Úvod práce	7
2	Osobní pohoda, spokojenost se životem	8
2.1	Vymezení.....	8
2.2	Faktory osobní pohody.....	9
3	Jednotlivé skupiny faktorů.....	10
3.1	Rodinné zázemí	10
3.2	Emoce a životní spokojenost.....	13
3.3	Sociální ukotvení, škola	14
3.3.1	Škola.....	15
3.3.2	Vrstevníci	15
3.3.3	Školní třída	16
3.4	Volný čas	16
3.5	Zkušenosti s lehkými drogami.....	17
3.5.1	Tabák	18
3.5.2	Alkohol	18
3.5.3	Marihuana.....	18
3.5.4	Činitele zvyšující riziko alkoholu a drog u dětí dle Nešpora (2003)...	19
4	Úvod empirické části.....	23
5	Vzorek žáků	23
6	Emoce, pocity a životní spokojenost.....	25
6.1	Četnost jednotlivých emočních pocitů	25
6.2	Spokojenost s různými složkami života.....	29
6.3	Další.....	31

7	Sociální ukotvení, škola.....	32
7.1	Rodina	32
7.2	Přátelé, kolektiv ve třídě	35
7.3	Škola.....	41
8	Volný čas	43
9	Zkušenosti s lehkými drogami	54
9.1	Kouření cigaret	54
9.2	Alkohol.....	55
9.3	Marihuana.....	58
10	Shrnutí.....	59
11	Závěr práce	64
12	Literatura	65

1 ÚVOD PRÁCE

Cílem této práce je porovnat subjektivní hodnocení spokojenosti s jednotlivými složkami života žáků pátých a devátých tříd v Hradci Králové. Hlavním cílem je zjistit, zda se v jednotlivých aspektech života těchto žáků vyskytují rozdíly v jejich subjektivním hodnocení a případně v jaké míře se tyto rozdíly objevují. Práce zkoumá spokojenost žáků v rodině, v jejich sociálním zázemí, spokojenost s náplní jejich volného času a jejich nejčastějšími emocemi. Dále se zabývá jejich zkušenostmi s lehkými drogami a zkoumá, zda existuje nějaká spojitost mezi užíváním lehkých drog a jednotlivými oblastmi života.

TEORETICKÁ ČÁST

2 OSOBNÍ POHODA, SPOKOJENOST SE ŽIVOTEM

2.1 VYMEZENÍ

Mluvíme-li o spokojenosti se životem, je třeba si uvědomit, že tímto pojmem rozumíme především subjektivní hodnocení vlastního života, a to včetně osobní pohody a poměru příjemných a nepříjemných fyzických i psychických pocitů.

„Osobní pohoda je poměrně jednoduše definována jako dlouhodobý či přetrvávající emoční stav, ve kterém je reflektována celková spokojenost člověka s vlastním životem. Stav osobní pohody je však vyjádřen v různých emočních prožitcích a kognitivních obsazích, a není proto považován za jednoduchý konstrukt, ale spíše za širokou kategorii různých psychologických proměnných.“ (Blatný, 2010).

Osobní pohoda (well-being) je často také spojována s termínem „kvalita života“. Může být tedy brána i jako hodnocení kvality života jakožto celku. Rozlišujeme její dvě komponenty: kognitivní (týkající se hodnocení spokojenosti s vlastním životem, eventuálně spokojenosti s jednotlivými životními oblastmi) a afektivní (týkající se nálad a emocí, které osoba prožívá ve svém životě). (Blahutková, 2008). Přestože se názory na vymezení osobní pohody často velmi liší, odborníci se shodují v tom, že se jedná o dlouhodobý emoční stav, ve kterém je reflektována spokojenost jedince s jeho životem. Tento emoční stav neboli osobní pohoda musí být měřen a chápán pomocí komponent kognitivních i emotivních. (Šolcová, 2004)

Když World Health Organization (dále jen WHO) svolala setkání expertů v Copenhagenu ve dnech 25. - 26. června 2012, dala si za cíl rozvinout společný přístup a koncept osobní pohody, který by umožnil její efektivní měření a pomohl určit potenciální evropské cíle politiky WHO. Jedním z konkrétnějších cílů setkání bylo také poradit se o definici a konceptu osobní pohody, který by byl použit v kontextu „Health 2020“ (Evropská politika pro zdraví a osobní pohodu). Na základě setkání vydal Nick Fahy práci *„Defining and contextualizing well-being“*, ve které shrnuje výsledky setkání:

Existuje několik různých přístupů, jak posuzovat osobní pohodu. Jeden z nich ji vidí jako kombinaci různých stavebních kamenů. Tento přístup je vzat ze současné práce, která se vyvinula z tradičnějších opatření, jako je příjem nebo výše domácího produktu. Typicky čerpá z objektivní epistemologie, používá měřicí nástroje a indikátory, jako je příjem, výše vzdělání a úmrtnost. Na zdraví hledíme jako na jednu ze složek osobní pohody.

Druhý hlavní přístup vidí osobní pohodu jako koncept sama v sobě. Tento ontologický přístup je typicky spojený se subjektivní epistemologií, s vědomím o osobní pohodě získaným skrz vlastní lidské chápání. Tato kombinace ontologie a epistemologie je často uváděna jako „subjektivní osobní pohoda“. V tomto přístupu je zdraví faktorem osobní pohody. Nízká subjektivní osobní pohoda je spojená s určitými aspekty zdraví a nemoci. (WHO, 2012a)

Další možností, jak nahlížet na osobní pohodu (well-being) a spokojenost se životem je z hlediska časových os. Okuno (1987) uvádí, že osobní pohoda se vztahuje k afektivním reakcím jednotlivců v souvislosti s jejich životními zážitky (zkušenostmi), ať již pozitivními nebo negativními. Z této definice je zřejmé, že se zaměřuje na (a) subjektivní zkušenost místo na objektivní životní podmínky, (b) pozitivní i negativní afekt a (c) globální zkušenosti oproti zkušenosti v určité doméně.

2.2 FAKTORY OSOBNÍ POHODY

Jednu z prvních psychologických studií osobní pohody, resp. štěstí a šťastných lidí publikoval již v roce 1967 Warner Wilson. Wilson se nezabýval jen definicí štěstí a možnostmi jeho měření, ale sestavil také seznam charakteristik, které šťastné lidi definují (např. mládí, zdraví, vzdělání, práce, bezstarostnost, náboženství, manželství a další). (Blatný, 2010). Wilson se samozřejmě zabýval dospělou populací, jeho závěry si však v zásadě ponechaly svojí platnost a částečně se dají aplikovat i na dětskou populaci.

Výzkumy, které byly prováděné dlouhodobě se stejnou skupinou osob, dokládají, že lidé si celoživotně udržují určitou úroveň osobní pohody. Nebylo tedy prokázáno, že by se osobní pohoda nějak výrazně měnila věkem, mění se ovšem její zdroje. Studie navíc zjistily, že objem pozitivních emocí s přibývajícím věkem

klesá, kdežto kognitivní složka mírně stoupá. Zatímco v mládí se tedy osobní pohoda odvíjí spíše od počtu a intenzity emocionálních zážitků, později dominuje rozumové hodnocení života.

Složky osobní pohody tedy můžeme rozdělit na kognitivní a emotivní. Kognitivní složky představují hodnocení vlastního života jako celku a souvisí s dílčími aspekty lidského života jako je rodina, přátelé, zaměstnání, vzdělání apod. Tyto složky můžeme také nazvat jako životní spokojenost. V této práci se ale zabýváme osobní pohodou dětí. Je tedy jasné, že jednotlivé dílčí složky se budou lišit, i když ne mnoho. Například zaměstnání do životní spokojenosti dětí nemůžeme zahrnout, neboť zde mluvíme o žácích 5. a 9. tříd. Ačkoli například zaměstnání rodičů může osobní pohodu dětí ovlivnit, přestože si to ani neuvědomují. Místo zaměstnání jsem do aspektů životní spokojenosti zařadila školu, která se nemalým dílem promítá do života dětí a do jejich náhledu na svět i sebe sama. Také volný čas ve větší míře ovlivňuje život dětí a může mít vliv na jejich osobní pohodu. Jsou spokojenější děti, které mají spoustu kroužků? Nebo je spokojenější dítě, které krom školy nemá jiné povinnosti? To záleží na každém jedinci, každému vyhovuje něco jiného. Anebo existuje odpověď, která by odpověděla za většinu dětí?

Mezi emotivní složky zařazujeme dlouhodobé i krátkodobé prožívání příjemných nebo nepříjemných emocí, nálad, afektů. Emoční složka je považována za vyjádření stabilnějších emočních dispozic, jež jsou podkladem pro temperamentové rysy osobnosti. Emoční a kognitivní složky spolu úzce souvisí – úroveň prožívání emocí má vliv na celkové hodnocení vlastního života.

V této práci jsou rozděleny faktory, které souvisejí s životní spokojeností do těchto skupin: rodinné zázemí, emoce, pocity a spokojenost s vlastním „já“, sociální ukotvení, volný čas a zkušenosti s lehkými drogami.

3 JEDNOTLIVÉ SKUPINY FAKTORŮ

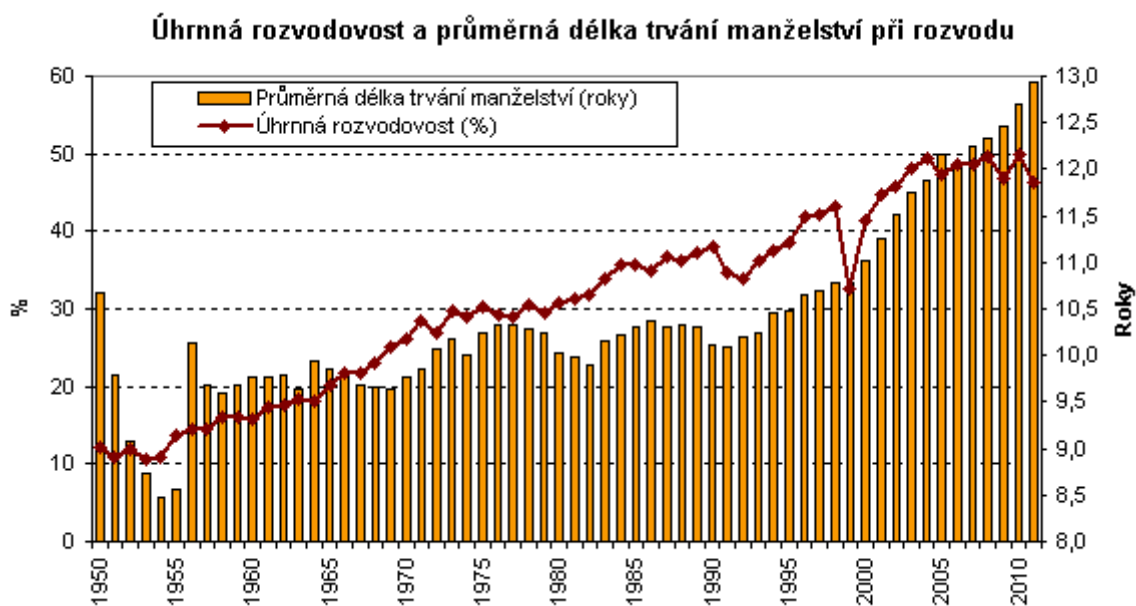
3.1 RODINNÉ ZÁZEMÍ

Rodina má pro vývoj dítěte, formování jeho somatického, psychického i sociálního zdraví rozhodující význam. Rodina není uzavřená statická jednotka, ale dynamický

system, který je ovlivňován jak sociálním, kulturním, tak i historickým vývojem společnosti, tak životními podmínkami, ve kterých se nachází (Matoušek a Kroftová, 1996).

V době dospívání dochází postupně ke změně vztahů mezi členy rodiny. V tomto období musí rodina zvládnout vývojový úkol, přizpůsobit svojí strukturu, především pozice a vztahy příslušníků, a vytvořit novou rovnováhu. Dospívající začínají odmítat manipulaci rodičů s nimi, chtějí se omezující vazby zbavit a rozhodovat o sobě sami. Toto odpoutávání z vázanosti na rodinu je jedním z úkolů dospívání. Díky tomu si mohou vytvořit a rozvinout nové vztahy, které se mohou stát základem pro jejich nové zázemí. Toto osamostatňování se od rodiny je spojené s proměnou citové vazby k rodičům, ale ve většině případů nevede k jejímu úplnému zničení (Vágnerová, 2005).

Jednadvacáté století se vyznačuje finanční krizí, která zasáhla více či méně snad každého obyvatele planety Země. Lidé se snaží materiálně zabezpečit své rodiny všemi svými silami a často zapomínají na zabezpečení emotivní. Partneři často hledají zábavu jinde než ve své rodině, chtějí se odreagovat a uniknout z tíže povinností, které na ně kupí manžel či manželka. Nevěra se tak stává poměrně běžnou věcí a právě ta je nejčastější příčinou rozpadu manželství (v rámci konkrétně formulovaných příčin rozvratu), se kterým se musí vyrovnat nejen (bývalí) manželé, ale také jejich děti. Znenadání zůstávají jen u jednoho z rodičů, případně se u rodičů střídají, často si musí zvykat na nové partnery jejich rodičů. Český statistický úřad sice zaznamenal mírný pokles úhrnné rozvodovosti, ta je však přesto poměrně vysoká (46,2% v roce 2011) a za posledních přibližně 10 let se drží na zhruba stejné úrovni. (viz obr. 1)

Obrázek 1 (Český statistický úřad)

Děti reagují na rozvod rodičů různě. Velkou roli hraje i to, zda je rozvod sporný nebo nesporný, jakým způsobem rodiče s dítětem o rozvodu mluví a jak rodina zajistí, aby dítě ani o jednoho rodiče nepřišlo. Mezi možné reakce dětí na rozvod rodičů můžeme zařadit strach z odloučení, snahu sblížit rozcházející se rodiče a prožívání odpovědnosti či viny za rozvod rodičů. Někteří odborníci říkají, že strach z odloučení je nejbolestivější pocit, který je možné zažít. Během rozvodu je pro dítě strach z odloučení od rodičů, resp. jednoho z rodičů zcela přirozený, ale rodiči často podceňovaný. Samozřejmě ovšem existují i případy, kdy se rozvodem rodičů dítěti uleví, neboť se sníží napětí v rodině a dítě je částečně odděleno od problémového, či dokonce násilnického rodiče. (Hamplová, 2004)

To, zda děti žijí s oběma rodiči, tedy může ovlivňovat jejich osobní pohodu – ať už kladně nebo záporně. Stejně tak komunikace s rodiči. Ta je pro děti i mládež velmi důležitá, pomáhá jim vytvářet si obraz o společnosti, ve které žijí. Rodinná komunikace působí i jako ochranný faktor. Dětem, mladým lidem, ale i dospělým pomáhá vyrovnat se se stresujícími situacemi a chrání je před negativními vlivy přicházejícími zvnějšku rodiny. Mladí lidé, kteří snadno komunikují s rodiči, často vykazují pozitivní zdravotní výsledky, pozitivní hodnocení vlastního zdraví, vyšší životní spokojenost a méně psychických problémů. (WHO, 2012b)

Sourozenci jsou součástí rodiny a navzájem ovlivňují svůj socializační vývoj. Ačkoli patří (většinou) do stejné generace, jejich postoje a hodnoty se mohou v mnoha směrech lišit. V období dospívání se i vztahy mezi sourozenci mění, a to jak v závislosti na pohlaví, tak v závislosti na jejich věkovém rozdílu. V této době se více než v předchozích letech projevují jejich osobnostní rozdíly a může dojít až k úplnému odpoutání se od sebe a ztrátě společných zájmů. (Vágnerová, 2005).

Hirschová Marta a Kreidl Martin ve svém výzkumu roku 2012 došli k závěru, že *„počet sourozenců má u českých patnáctiletých žáků významný negativní vliv na testové výsledky“*. (Hirschová, 2012) V tomto výzkumu se jednalo o výsledky matematické a čtenářské gramotnosti. Není vyloučeno, že počet sourozenců v rodině bude mít vliv i na jejich spokojenost se životem. Z tohoto důvodu jsem tedy i otázku týkající se počtu sourozenců zahrnula do dotazníku.

3.2 EMOCE A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

„Většina dětí prožívá emoce bezprostředně, intenzivně až syrově, ale ze všeho nejvíc mimovolně – tedy bez omezení zábranami, které si lidé postupně vytvářejí.“ (Černý a Grofová, 2013).

Existují různé pokusy o definování emocí. V této práci se ovšem spokojíme s běžným pojetím slova emoce, které lze ztotožnit s pojmem cit, a označujeme jím prožívání stavů, jako jsou smutek, hněv, strach, radost, štěstí apod. Zejména v období dospívání jsou tyto pocity a jejich projevy velmi silné a nápadné. Objevují se časté změny nálad (převážně směrem k negativním náladám), impulzivita jednání, nestálost a nepředvídatelnost reakcí a postojů. Díky tomu může docházet k výkyvům ve školním prospěchu, ke zvýšené unavitelnosti, střídání apatičnosti a aktivity. (Langmeier a Krejčířová, 2006). I když mohou být citové prožitky adolescentů intenzivní, bývají spíše krátkodobé a proměnlivé. Změna vlastních pocitů a proměn nálad bývá pro dospívající překvapující a spíše nepříjemná. Jelikož sami neznají příčinu a nedokážou si proměnu vysvětlit, je to pro ně něco obtěžujícího, a tudíž na to reagují podrážděně a rozmrzele. (Vágnerová, 2005).

Psychologie došla díky studiu jevu nazývaného „životní pohoda“ ke dvěma základním zjištěním týkajícím se emocí. Tím prvním je skutečnost, že pozitivní a negativní afektivita jsou dvě odlišné skutečnosti. Nedostatek negativní nálady nezpůsobí

automaticky náladu pozitivní. Druhým zjištěním je genetický základ radostného, či neradostného ladění osobnosti prokázaný výsledky neurobiologických výzkumů aktivity mozku. (Sobková a Tavel, 2010)

Kalman (2011) uvádí, že Diener&Diener (1995) definuje životní spokojenost jako poměrně stálé hodnocení rozmanitých oblastí života. Životní spokojenost bývá studována jednak z globální perspektivy a jednak z perspektivy jednotlivých oblastí života. Studie ukázaly, že během dospívání je tato spokojenost ovlivňována životní zkušeností a vztahy, hlavně v rodinném prostředí. (Kalman, 2011).

3.3 SOCIÁLNÍ UKOTVENÍ, ŠKOLA

Člověk daleko lépe překonává nepříznivé životní situace, pokud má dobré zázemí. Pokud ví, že se na někoho může spolehnout, že nezůstane opuštěný a osamocený, snadněji se vyrovnává s problémy. Sociální opora je definována jako existence nebo dostupnost, blízkost osob, které k nám mají vztah, které mají o nás starost, cení si nás a mají nás rády (Hirschová, 2012). Jinými slovy jsou to mezilidské vztahy daného člověka ke skupině lidí, na kterou se tento člověk může spolehnout. Tito lidé mu poskytují emocionální podporu a pomoc ve chvílích, kdy je mu těžko. Sdílejí spolu určité normy, hodnoty. Nejvýznamnější formou sociální opory je partnerský vztah. V této práci se ovšem zabýváme žáky ze základních škol, a přestože již nějaké partnery mohou mít a jistě je velmi ovlivňují, v práci se jimi nezabýváme. Budeme se věnovat především přátelství, rodině a vztahům ve škole.

Zatímco v mladším školním věku je rozdílnost chlapeckých a dívčích přátelství patrná, s nástupem puberty se tyto rozdíly začínají snižovat. V mladším školním věku tvoří chlapci přátelská seskupení, v nichž je patrná jakási struktura. Skupina má svého vůdce, jeho blízké kamarády a další členy, kteří se nacházejí na okraji party a často se mění. Sociální status ve skupině je ale proměnlivý, o jeho získání a udržení je nutné stále bojovat. Chlapecká přátelství nebývají tolik ohrožena příchodem dalšího kamaráda. Ve hře chlapců se často odráží potřeba dokazovat vlastní sílu, šikovnost a různé aktivity, které jsou pro danou generaci atraktivní. Chlapci napodobují obdivované televizní hrdiny (nebo hrdiny z PC her), případně sportovce. Tento uznávaný společenský idol se může stát v jejich skupině jakýmsi virtuálním vůdcem. Chlapci dávají přednost skupinovým soutěživým hrám

a případné spory řeší většinou tváří v tvář, někdy i za pomoci fyzické síly nebo alespoň výhružkami.

Dívčí skupiny oproti tomu v mladším školním věku tvoří spíše dyády či triády nejlepších kamarádek. Hierarchie nebývá tolik zřetelná jako u chlapců. Konflikty řeší dívky spíše nepřímou, a to z toho důvodu, že mají silnou potřebu zachovat přátelství. A když už se rozhodnou dívky řešit konflikt přímou formou, jedná se především o přesvědčování vedené snahou konflikt co nejdříve ukončit. Na rozdíl od chlapců dívky vyznávají nejlepší kamarádství. Více si spolu povídají, svěřují se, sdělují si své nápady a představy o budoucnosti, mluví spolu o ostatních. (Janošová, 2008)

Potřeba přátelství je v období dospívání velmi silná. Dospívající chtějí s někým sdílet své pocity, snaží se najít někoho, komu mohou důvěřovat. Vazby, které si mezi sebou adolescenti vytvoří, pak považují za důležitý zdroj emoční opory a porozumění. Dle Vágnerové (2005) přispívá existence blízkého přítele k osobní vyrovnanosti, posiluje sebevědomí a sebejistotu.

3.3.1 ŠKOLA

V době pubescence se začíná diferencovat i postoj ke škole s ohledem na aktuální školní úspěšnost a budoucím vzdělávacím cílům. Dospívající začínají uvažovat o obsahu učiva a smyslu školy, začínají chápat její význam pro budoucnost. Mění se i motivace k učení. Žáci již mají zkušenosti s hodnocením jejich výkonu a pozice ve třídě, což vede ke stabilizaci individuálních norem. Dospívající mají tendenci se příliš nenamáhat a plní jen ty nároky, které považují sami za nezbytné. Jejich úspěšnost ve škole už není cílem, pokud ve škole pracují, dělají to většinou proto, aby dosáhli nějakého svého osobního cíle. Motivací se stává přijetí na další studium, nikoli dobrá známka. (Vágnerová, 2005).

Mění se i vztah k učitelům. Starší žáci hodnotí učitele kriticky, bývají netolerantní. Negativismus, odmítání učitele či tendence provokovat je běžným způsobem obrany dospívajících, kteří zatím nejsou schopni reagovat zralejším způsobem.

3.3.2 VRSTEVNÍCI

„Snaha o osamostatnění, které by poskytlo potřebný prostor pro další vývoj osobnosti, bývá často doprovázena orientací na jiné sociální skupiny, než je rodina. Pro pubescenta mají čím dál větší význam vrstevníci, kteří mají podobné problémy jako on a jsou ve vztahu k němu v rovnocenném postavení.“ (Vágnerová, 2005, str. 371). Vrstevníci slouží jako opora při utváření vlastní identity, pomáhají překonávat nejistotu v procesu osamostatňování se.

3.3.3 ŠKOLNÍ TŘÍDA

Školní třída je specifickou vrstevnickou skupinou. Žáci vyrůstají spolu s ostatními spolužáky, nemohou je vyměnit za jiné. Každý pubescent chce být skupinou akceptován a dosáhnout pro něj uspokojivého postavení. Díky tomu můžou vznikat nedorozumění, která řeší pubescenti většinou emotivně.

3.4 VOLNÝ ČAS

Volný čas může znamenat pro spoustu lidí čas relaxace, čas aktivní činnosti, seberealizace, pro někoho možná i nuda. Volný čas jedinců a v úhrnu jedinců volný čas společnosti však představuje duchovní bohatství dané společnosti a její významnou systémovou charakteristiku. Jestliže tato společnost zajistí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj schopností této generace, objeví talent mladého jedince a potlačí výskyt negativních sociálních rysů. (Sak a Saková, 2004)

Děti se s volným časem musí naučit hospodařit, musí se naučit ho využívat, a to tak, aby pro ně znamenal odpočinek – ať už aktivní nebo pasivní. Způsob, kterým děti a mládež tráví volný čas, je jedním z významných kritérií, které charakterizují jejich životní styl a životní styl jejich rodiny. Přirozeným způsobem se v něm odráží jejich individuální a rodinné možnosti a cíle, kulturní klima, hodnoty, zájmy a zvyklosti referenčního prostředí. V průběhu dospívání se aktivity volného času diferencují a vzrůstá hodnota osobní volby dítěte, která je stále více v souladu s obrazem světa jeho vrstevníků a jeho osobních cílů. (Csémy L., 2005). Sociální pozice dětí a mládeže, která nemá nijak velkou zakotvenost systémem sociálních rolí, jim umožňuje sociální flexibilitu a dynamiku. Děti a mládež mají možnost a jsou schopni se zajímat o širokou škálu aktivit, která se bude postupně redukovat, a určité zájmy se budou prohlubovat. Základní zájmová orientace

dospělých ve smyslu obsahovém, ale i ve smyslu aktivní pozice, se vytváří právě v mládí. Obsahové naplnění volného času dětí a mládeže má tedy význam pro celoživotní orientaci člověka. (Sak a Saková, 2004). Pozitivní naplňování volného času dětí a mládeže navíc hraje významnou roli při utváření jeho osobnosti a při jeho pozitivní socializaci. Současný vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže ale není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita a nenáročnost aktivit, snižuje se frekvence. (MŠMT, 2002).

Výzkum z roku 2010 ukázal, že více než polovina respondentů z řad mládeže tráví svůj volný čas pasivně u počítače více než dvě hodiny denně během pracovních dní. Tato doba je větší u chlapců než u dívek. Pokud se respondenti aktivně pohybují, pro dívky je motivací především „vypadat dobře“, u chlapců se to postupně také stává motivem, i když v menší míře. (Kalman, 2011)

3.5 ZKUŠENOSTI S LEHKÝMI DROGAMI

Alkohol, nikotin a jiné drogy jsou v současné době lehce dostupné a propagované. Reklama na alkohol, v České republice především na pivo, je všudypřítomná. Ať už sledujeme v televizi pohádku či přenos sportovního utkání, jedeme autem po dálnici nebo čteme časopis či noviny, všude nám reklamní slogan sděluje, že právě toto pivo je to nejchutnější, má největší říz a je tou nejlepší odměnou pro pořádného chlapa. Slogan „Nevyměkknem“ z reklamy na Fernet Stock je žáky základních škol používán běžně. V autobusových zastávkách si máme možnost prohlédnout krabičku cigaret v nadměrné velikosti, hned vedle zastávky skupinku s cigaretami v ruce. Co na tom, že celou spodní část zakrývá nápis „*Ministerstvo zdravotnictví varuje: kouření může způsobovat rakovinu*“. Cigarety a alkohol jsou všudypřítomné.

„Bylo zjištěno, že užívání alkoholu a tabákových výrobků u dětí do 15 let koreluje s jejich pozdějším zneužíváním nelegálních drog, byť souvislost mezi drogami, alkoholem a tabákovými výrobky má velmi složitou povahu a je úzce provázána s dalšími aspekty kultury mládeže v jednotlivých zemích, jakož i s dostupností drog, společenskými normami, módními trendy a vlivem průmyslu zábavy a volného času.“
(Centrum adiktologie, 2010)

V roce 2007 bylo zjištěno, že zkušenosti studentů s kouřením, pitím alkoholu i užívání nelegálních drog souvisí s tím, jakým způsobem je strukturována jejich rodina. Žáci, kteří bydleli s oběma rodiči, měli výrazně nižší prevalenci užívání návykových látek než žáci žijící v neúplných rodinách. (Csémy a kol., 2009)

3.5.1 *TABÁK*

Je známo, že kouření tabáku neboli užívání nikotinu, je zdraví škodlivé. Přesto stále mnoho mladých lidí tuto drogu užívá. Mezi nimi je čím dál tím více děvčat (Illes, 2002). Podle oficiálních informací WHO (Světové zdravotnické organizace) umírá ročně na užívání tabáku 5,4 milionu lidí (což je asi 10% všech úmrtí na světě). Z hlediska vzniku závislosti na kouření cigaret je rozhodujícím věkem adolescence (až 90% kuřáků začalo kouřit mladší 18 let). Užívání nikotinu je pak mezi dětmi a mládeží v evropském měřítku poměrně rozšířené (21% chlapců a 17% dívek ve věku 13-15 let uvádí, že vykouří cigaretu alespoň jednou za měsíc). (HBSC ČR, 2010). Pravidelnými kuřáky je pak v České republice dle Národní zprávy o zdraví a životním stylu dětí a školáků (z roku 2010) 18% patnáctiletých. Tato zpráva také říká, že pravidelně kouří častěji dívky než chlapci. (Kalman, 2011)

3.5.2 *ALKOHOL*

Alkohol je jedna z nejrozšířenějších drog. Je poměrně snadno dostupný, oblíbený mezi dospělými a se stává objektem zájmu mládeže. Důvodů je několik: strach ze zesměšnění, snaha o vyrovnání se starším nebo oblíbenějším, snaha o překonání ostychu k druhému pohlaví. Ovšem užívání alkoholu v období adolescence často naruší vývoj osobnosti a kladný vývoj psychologické podstaty jedince. (Illes, 2002).

V České republice je problém alkoholu aktuální. Průměrná spotřeba alkoholu na obyvatele v průběhu let neustále rostla (s výjimkou krátkého období v polovině 80. let, nyní se pohybuje kolem 10l na obyvatele (včetně dětí). Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků z roku 2010 uvádí, že nejčastější zkušenosti mají děti s pivem. V 15 letech pije alkohol pravidelně třetina dívek a polovina chlapců a stále narůstá počet dětí, které uvádí, že už byly opakovaně opilé (oproti roku 2006 nárůst o 10% jak u chlapců, tak u dívek). (Kalman, 2011)

3.5.3 *MARIHUANA*

Mezi současnou mládeží se objevil nový trend ve formě marihuany. Kupují si trička a mikiny s jejími listy, kreslí si ji na penály, obaly sešitů i vlastní ruce. Možná to je způsobené i tím, že se o marihuaně v poslední době vede spousta diskuzí, a to převážně o snaze několika organizací ji zlegalizovat či o tom, zda je užívání marihuany návykové. Marihuana je přírodní látka, která pochází z indického konopí, které se dá pěstovat prakticky všude. Obvykle se od ní očekává, že přinese pocity euforie – smích bez zjevné příčiny, zvýšenou citlivost na hudbu, barvy chutě apod. Účinky se ovšem mohou značně lišit. Místo pocitů euforie se mohou dostavit pocity zmatku, úzkosti či deprese (Hajný, 2001). Illes ve své publikaci *Děti a drogy* říká: „Většina výzkumů dnes potvrzuje, že marihuana může být návyková a má na uživatele negativní mentální, emocionální a fyzický dopad.“ (Illes, 2002).

V roce 2010 v České republice uvádělo zkušenosti s marihuanou 30% patnáctiletých a asi desetina patnáctiletých školáků uvedla užití marihuany v posledních 30 dnech. Marihuana se tak stává třetí nejvíce užívanou návykovou látkou (po tabáku a alkoholu). (Kalman, 2011). Všechny země, které evidují data o užívání marihuany i mezi mladšími věkovými skupinami, uvádějí silný nárůst zkušenosti s konopím u dětí v období rané puberty. Nejedná se ani o rozdíly mezi pohlavími, jako o rozdíly věkové. Ve všech těchto zemích dochází k největšímu nárůstu prevalence v období mezi 11. - 12. rokem a 15. - 16. rokem. V České republice došlo od roku 1995 k nárůstu o 4%, což je spolu s Estonskem, Slovinskem a Slovenskem největší nárůst v Evropských zemích. (Centrum adiktologie, 2010)

3.5.4 Činitele zvyšující riziko alkoholu a drog u dětí dle Nešpora (2003)

Činitele týkající se dítěte nebo dospívajícího

- duševní poruchy a poruchy chování dítěte
- matka v těhotenství pila alkohol nebo zneužívala drogy
- poškození mozku při porodu nebo úrazu hlavy
- dlouhodobé bolestivé onemocnění
- nedostatek dobrých způsobů, jak zvládat stresové situace
- nedostatek dovedností v mezilidských vztazích
- nízké sebevědomí

- pozitivní očekávání ve vztahu k alkoholu a jiným drogám
- sklony k násilí, špatné sebeovládání
- duševní problémy – úzkosti, deprese, stres,...
- nižší inteligence
- raná zkušenost se sexem
- vyhledávání silných podnětů

Činitele týkající se rodiny

- nejasná pravidla týkající se chování dítěte
- nedostatek času na dítě (zvláště v časném dětství), malá péče, nedostatečný dohled ze strany rodičů, odmítání dítěte
- nesoustavná a přehnaná přísnost, nedostatečné citové vazby dítěte, manželský konflikt
- schvalování alkoholu a drog u dětí
- zneužívání alkoholu, tabáku nebo jiných drog rodiči nebo někým z příbuzných
- malá očekávání od dítěte, podceňování ho
- rodiče osamělí, vůči společnosti nepřátelští nebo lhostejní
- chudoba či nezaměstnanost rodičů
- sexuální zneužití dítěte v rodině
- výchova jedním rodičem bez pomoci příbuzných
- časté stěhování

Činitele týkající se školy

- neexistuje systematická prevence, případně škola spoléhá na neúčinné postupy (přednášky, hromadné akce, promítání filmů, besedy)
- škola při prevenci s rodiči nespolupracuje, nekomunikuje s nimi
- neprosazují se (nebo dokonce neexistují) pravidla týkající se zákazu návykových látek ve škole
- alkohol, tabák a další drogy jsou žákům ve škole a v okolí snadno dostupné
- učitelé jsou vnímáni jako nepřátelští nebo lhostejní, s žáky nespolupracují a zdůrazňují pouze jejich nedostatky

- selhávající a problémoví žáci jsou zesměšňováni a ponižováni
- atmosféra na škole je cynická, nepřátelská a postrádá nabídku pozitivních hodnot
- neexistuje návaznost na mimoškolní aktivity a vhodné způsoby trávení volného času
- nízká očekávání ze strany rodičů ve vztahu ke vzdělávání

Činitele týkající se vrstevníků

- přátelé a známí mají problémy s autoritami a rebelují
- protispolečenské chování kamarádů
- odcizení a cyničtí vrstevníci
- k alkoholu a drogám se staví pozitivně, začínají brzy alkohol a ostatní drogy zneužívat, jsou více ovlivňováni svými kamarády než rodiči
- mají sklon dítě zesměšňovat a ponižovat
- kamarádi dítěte mají přátele, kteří zneužívají alkohol, tabák nebo ostatní drogy

Činitele týkající se společnosti

- alkohol, tabák a další drogy dostupné a aktivně nabízené (reklama)
- nízké zdanění alkoholu a tabáku, nízká cena návykových látek
- chudoba, nedostatek příležitostí, náhlé sociální a politické změny, nestabilita
- nedostatek příležitostí k uplatnění
- společnost nenabízí dobré možnosti, jak trávit čas
- společenské normy a zákony se ke zneužívání drog staví kladně, cynický postoj ke zdraví ve společnosti
- neinformovaní nebo lhostejní politici, nespolupracující sdělovací prostředky orientované na senzaci a reklamu
- rasová nebo jiná diskriminace, jazyková bariéra, v okolí vysoká kriminalita nebo drogové gangy

Nešpor (2003, str. 11) dále uvádí: „Tým odborníků z Washingtonské university prokázal, že rodiče podstatně ovlivňují to, zda budou jejich děti kouřit nebo zneužívat jiné návykové látky. Jako zvláště důležité se ukázaly následující činitele:

- *Vazba dítěte na rodinu měřitelná časem, který tráví rodiče s dítětem.*
- *Jasná a důsledně prosazovaná rodinná pravidla, přiměřený dohled a konsistentní disciplína.*
- *Schopnost konstruktivně řešit rodinné problémy.“*

Dále bylo zjištěno, že pokud v rodině nebyla důsledně prosazována pravidla, rodiče s dětmi trávili málo času či se v rodině nedařilo zvládat konflikty, byla zkušenost dětí s nelegálními drogami častější než v rodinách, kde se tyto jevy nevyskytly. (Nešpor, 2003).

EMPIRICKÁ ČÁST

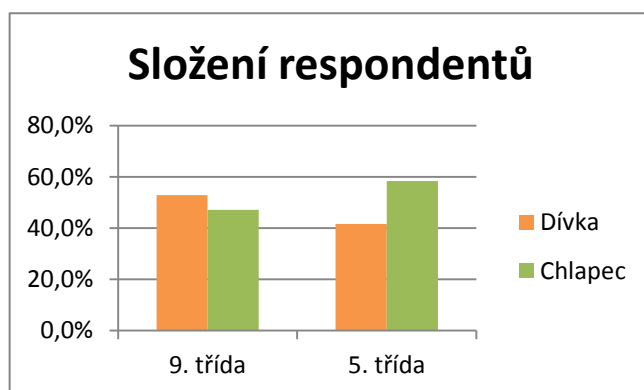
4 ÚVOD EMPIRICKÉ ČÁSTI

V září/říjnu 2014 se mi podařilo sesbírat odpovědi od 381 respondentů. Všichni tito respondenti byli žáky některé ze základních škol v Hradci Králové, ve kterých mi dovolily výzkum provést. Školy byly vybrány pomocí clusterového (nebo také skupinového náhodného) výběru. Většina dotazníků byla v papírové podobě, některé třídy však využily možnosti vyplnit dotazník online. Tyto dotazníky jsem potom zpracovala spolu s papírovými do jednoho souboru dat, které jsem vyhodnocovala v těchto programech: Microsoft Excel 2010, Gretl a Statistica 12 trial version.

Dotazník pro vlastní výzkum této práce byl inspirován dotazníkem kvality života The World Health Organization Quality of Life (WHOQOL) – bref (2004), dotazník SHARE (SC&C, 2006/2007) a dotazník Health Behavior in School-Aged Children (Social Program Evaluation Group Queens University at Kingston, 1997/1998).

5 VZOREK ŽÁKŮ

Výzkumu se zúčastnilo celkem 381 respondentů. Z toho 208 žáků devátých tříd (110 dívek, 98 chlapců) a 173 žáků pátých tříd (72 dívek, 101 chlapců).

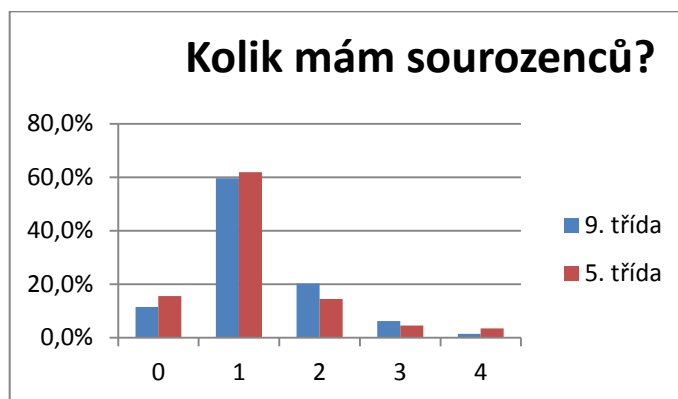

Graf 1

Na grafu 1 lze vidět procentuální zastoupení dívek a chlapců v jednotlivých ročnících.

Celkem 28,6% z celkového počtu respondentů uvedlo, že žije v neúplné rodině, což je větší procento, než ke kterému dospěl Český statistický úřad během sčítání lidu roku 2011, kdy neúplnou rodinu uvedlo 19,1% respondentů. Z grafu 2 je patrné, že počet žijících dětí pouze s matkou je v deváté třídě mírně vyšší, než v páté třídě (o necelých 8 %), a že v úplné rodině, tedy s matkou i otcem, bydlí o 10% více žáků pátých tříd než žáků devátých tříd.

Celkem 60% respondentů (v devátých třídách 59,6%, v pátých třídách 61,8%) uvedlo, že mají jednoho sourozence. 13% celkového vzorku (11,5% 9. třída a 15,6% 5. třída) jsou jedináčci. Více než jedináčků bylo ve vzorku i dětí, které mají 2 sourozence (z celkového počtu to bylo 17,6%). Zbývajících 8% uvedlo 3-6 sourozenců. Na grafu 3 vidíme rozložení počtu sourozenců vzhledem k jednotlivým ročníkům. Vzhledem k tomu, že 5 nebo 6 sourozenců uvedlo v obou případech 0,5% respondentů, v grafu 2 nejsou znázorněni.

Graf 2

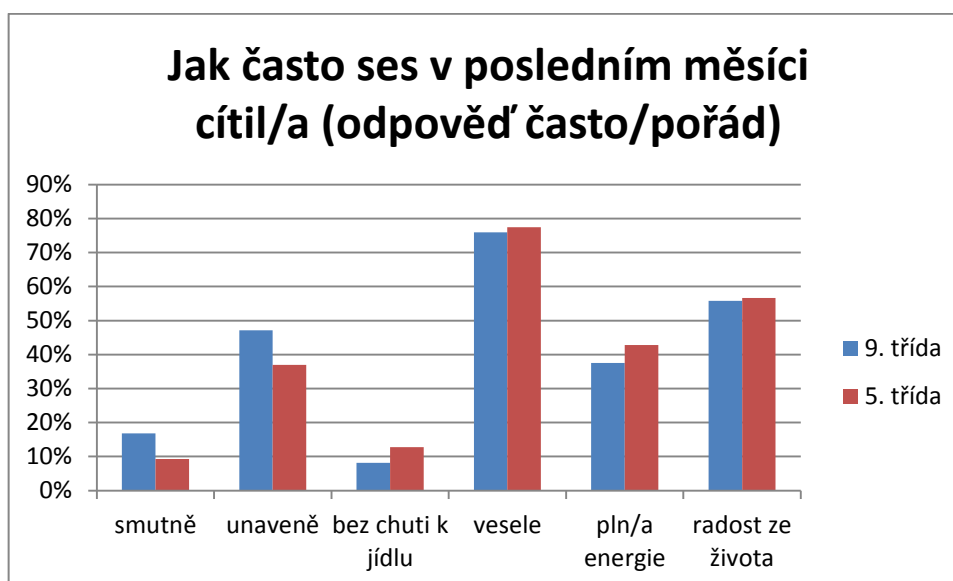
Jako další byly dotazníkem zjišťovány dosažené výsledky, a to z matematiky a českého jazyka, jakožto hlavních předmětů základního školství. Na tuto otázku se rozhodlo neodpovědět 35% ze všech dotázaných (34,4% na otázku týkající se matematiky, 35,8% na otázku týkající se českého jazyka). Procentuální část jednotlivých odpovědí byla počítána ze součtu žáků, kteří na otázku odpověděli, nikoli z celkového počtu jednotlivých skupin žáků.

V devátém ročníku se na vysvědčení objevila i čtyřka (10% respondentů ji mělo z matematiky, 18% z českého jazyka). Hodnocení „výborně“ ale převládalo (z matematiky 15% žáků devátých tříd, z českého jazyka 25%). V pátém ročníku se čtyřka nevyskytla, nejhorší známka byla trojka (33% žáků pátých tříd ji dostalo z matematiky a 22% z českého jazyka). Znamku nejlepší, tedy jedničku, potom získalo 28% žáků pátého ročníku z matematiky a 35% žáků z českého jazyka.

6 EMOCE, POCITY A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

6.1 ČETNOST JEDNOTLIVÝCH EMOČNÍCH POCITŮ

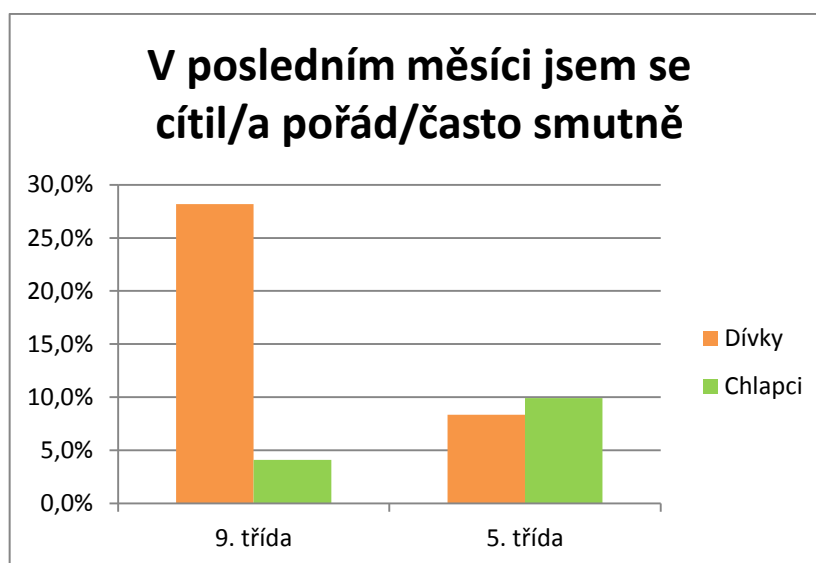
V první části tohoto oddílu měli respondenti zodpovědět, jak často se v posledním měsíci cítili smutně, unaveně, bez chuti k jídlu, vesele, jak často byli plni energie a zda měli radost ze života.

Graf 3

Z grafu 3 je vidět, že nejčastěji se v posledním měsíci respondenti cítili vesele, a to jak v pátém (78%), tak v devátém (76%) ročníku. Odpověď „v posledním měsíci jsem se cítil/a vesele často“ se v jednotlivých ročnících procentuálně příliš neliší. Neliší se ani v druhé nejčastější odpovědi – „měl/a jsem radost ze života“, kterou volilo 56% žáků devátých tříd a 57% žáků pátých tříd. Odpovědi na tyto dvě otázky mají mezi sebou středně těsný lineární vztah ($\text{corr} = 0,6057$).

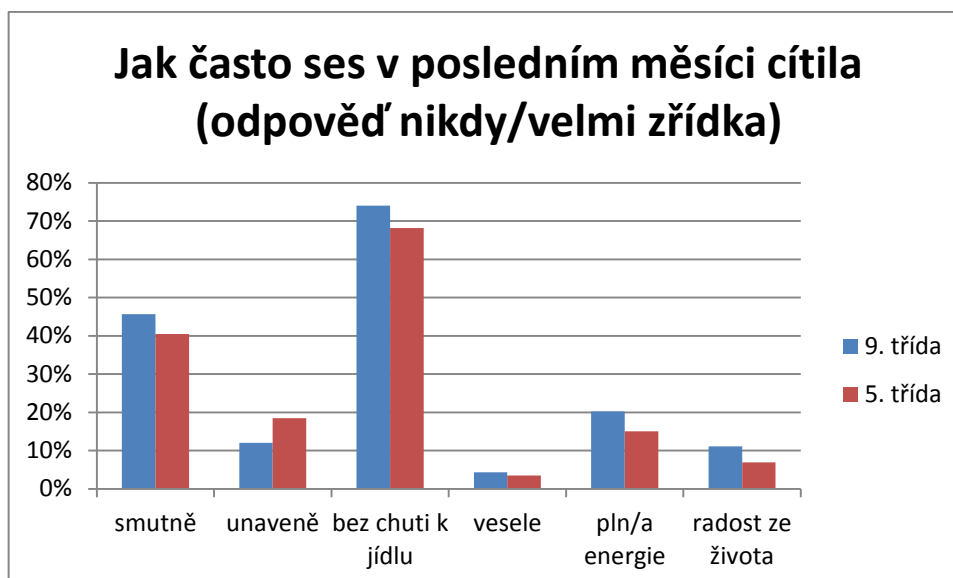
O něco nižší korelační koeficient, tedy i lineární vztah, měli odpovědi „cítím se vesele“ a „cítím se pln/a energie“ ($\text{corr} = 0,5414$). Odpověď cítím se pln/a energie byla v pořadí další nejčastější odpovědí v pátém ročníku (43%), ne však v ročníku devátém. V něm byla zvolena jako třetí nejčastější odpověď „často se cítím unaveně“ (47%). V další negativně zabarvené odpovědi „často se cítím smutně“ také dominovali žáci devátého ročníku (tuto možnost zvolilo 17% dotazovaných žáků devátých tříd a 9% žáků pátých tříd). Ještě patrnější rozdíly byly u této otázky v porovnání chlapci/dívky v jednotlivých ročnících.

Graf 4

Zatímco chlapci se v devátém ročníku k odpovědi „často“ či „pořád“ téměř neuchylovali (4%), dívky tuto možnost volili daleko častěji (28%). V devátém ročníku můžeme také pozorovat, že zatímco medián odpovědí na tuto otázku je u dívek odpověď „občas“, u chlapců je to odpověď „velmi zřídka“. Nelze ovšem říci, že by se dívky cítily častěji smutně. Můžeme jen říci, že dívky v deváté třídě mají častější uvědomovaný pocit smutku než chlapci. V pátém ročníku v této kategorii nebyl nijak velký rozdíl, ba chlapci tuto odpověď zvolili častěji (dívky 8,3%, chlapci 9,6%).

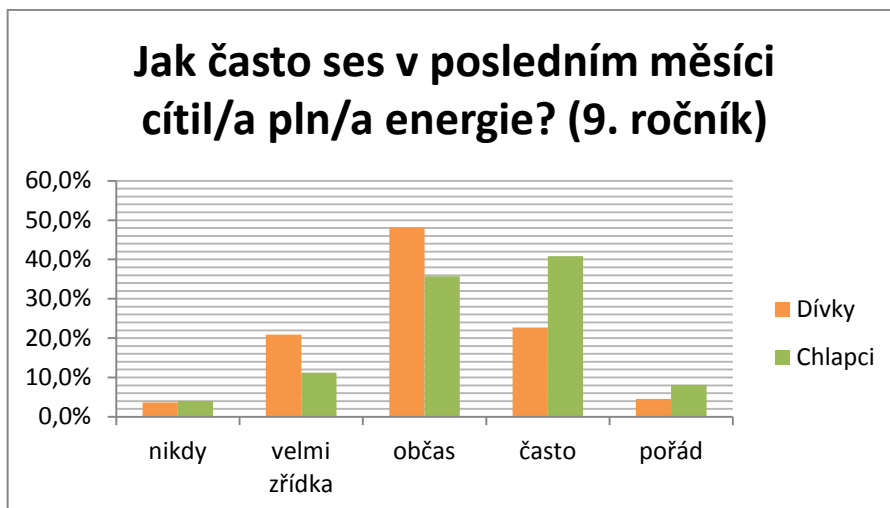
Podíváme se teď na pocity, které žáci vybraných ročníků pociťovali jen velmi zřídka nebo nikdy (graf 5).

Graf 5

Oba ročníky volili nejčastěji odpověď „bez chuti k jídlu“. Žádný z ročníků nijak výrazně nepřevyšoval nad druhým a výraznější rozdíly v této odpovědi nebyly ani z pohledu chlapců a dívek. Také v druhé nejčastější odpovědi se ročníky shodly – u obou ročníků se ukázala odpověď „smutně“. Rozdíl nastal v odpovědi, která byla v pořadí opět třetí nejčastější. U pátého ročníku se jí stalo „nikdy/velmi zřídka se cítím unaveně“ (19% žáků pátých tříd oproti 12% žáků devátých tříd). V devátém ročníku potom třetí příčku obsadila odpověď „nikdy/velmi zřídka se cítím pln/a energie“ (20%).

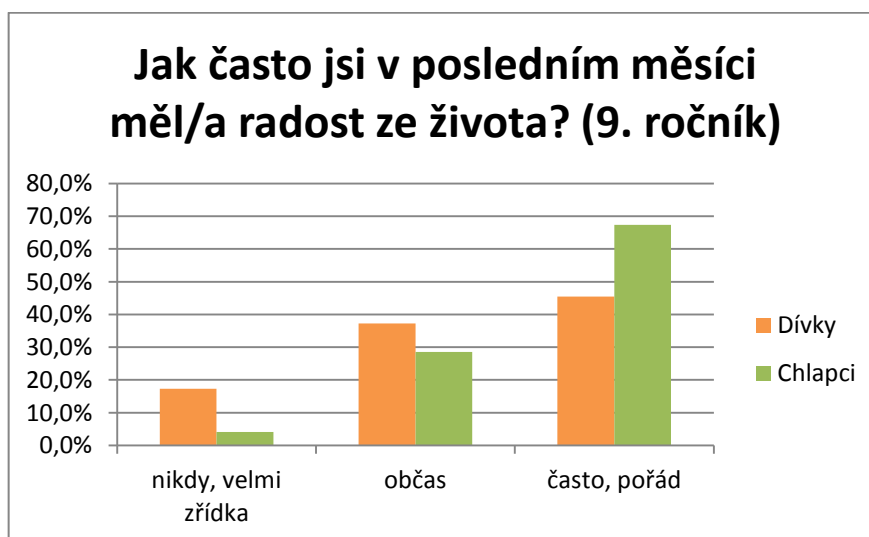
Zaměříme se teď na vybrané jednotlivé otázky, ve kterých byly v odpovědích nějaké rozdílnosti. Začneme otázkou „**Jak často jsi se v posledním měsíci cítil/a plna energie?**“ Rozdíly můžeme postřehnout nikoli mezi jednotlivými ročníky, kde jsou výsledky podobné, ale v odpovědích chlapců a dívek devátého ročníku. Zatímco děvčata se nejčastěji uchýlovala k neutrální odpovědi (48%) a zbytek byl rovnoměrně rozdělen do kladné (často, pořád) i záporné (nikdy, velmi zřídka) části, chlapci se přiklonili spíše k pozitivní straně odpovědi, jak je vidět na grafu 6.

Graf 6

Pomocí korelačního koeficientu jsme zjistili, že existuje středně těsný lineární vztah mezi pocitem „pln/a energie“ a pocitem veselosti ($\text{corr} = 0,5414$).

Také v odpovědích na otázku „**Jak často jsi v posledním měsíci měl/a radost ze života?**“ můžeme spatřovat rozdíly, a to opět v pojetí dívek a chlapců v 9. ročníku (graf 7). Je nutné si ale uvědomit, že přestože děvčata více než chlapci volila negativní odpovědi (dohromady 17%, kdežto chlapců jen 4%), třetina děvčat odpověděla, že měla radost ze života často a necelých 12% dokonce pořád (chlapců tuto odpověď volilo 2,5krát více).

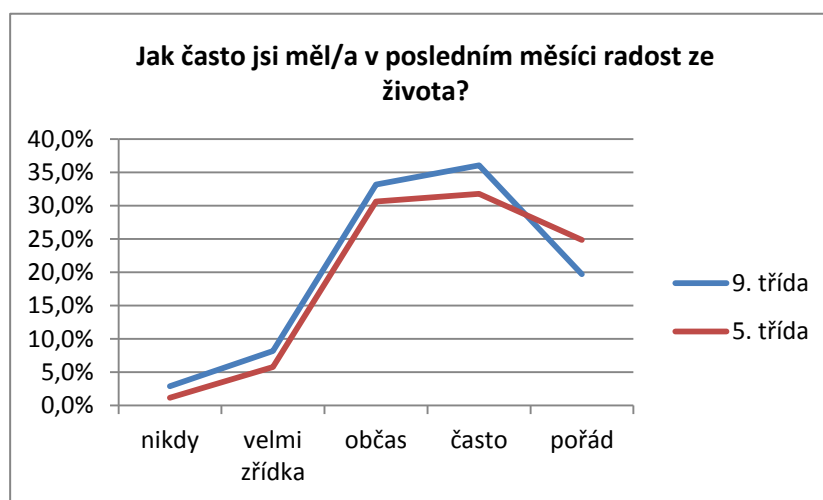

Graf 7

V pátém ročníku byl trend odpovědí chlapců a dívek opačný. Zatímco chlapci častěji než dívky odpovídali, že radost ze života v posledních dnech neměli (10% chlapců zvolilo možnost nikdy nebo velmi zřídka, dívek 3%), děvčata volila

spíše možnost „často nebo pořád se cítím plna energie“ (téměř 67% dívek, chlapců 50%).

Mezi jednotlivými ročníky nebyl v odpovědích na tuto otázku zjevný rozdíl, rozdíly v odpovědích chlapců a dívek se dorovnaly a křivky výsledných grafů obou skupin mají stejnou, resp. velmi podobnou, tendenci (graf 8). Poměrně velké rozdíly se ale ukázaly mezi dívkami v jednotlivých ročnících. Zatímco 17% dívek z devátého ročníku vybralo možnost „Radost ze života nemám nikdy nebo málokdy“, z pátého ročníku tuto možnost vybrala jen 3% dívek. Rozdíl se také vyskytl v odpovědi „Radost ze života cítím často nebo pořád“. Tuto možnost zvolilo 45% žákyň deváté třídy a 67% žákyň páté třídy. U chlapců se rozdíl ukázal také, ale nebyl tak velký, jako u děvčat. 4% žáků z deváté třídy a 10% žáků z páté třídy uvedlo, že radost ze života necítí nikdy nebo málokdy. Pořád nebo často má radost ze života 67% chlapců z devátých tříd a 50% chlapců z pátých tříd.

Graf 8

Zjišťovali jsme také, zda neexistuje nějaký vztah mezi pocitem radosti ze života a úplnou či neúplnou rodinou. Korelace mezi těmito otázkami však byla nízká ($\text{corr} = -0,0844$). V tomto případě tedy nemůžeme říci, že by mezi pocitem radosti ze života a úplnou či neúplnou rodinou existoval nějaký vztah. Naopak středně těsný vztah jsme zjistili při zjišťování korelačního koeficientu mezi pocitem radosti ze života a pocitem veselí ($\text{corr} = 0,6057$).

6.2 SPOKOJENOST S RŮZNÝMI SLOŽKAMI ŽIVOTA

V této části dotazníku měli respondenti ohodnotit, jak jsou spokojení s různými aspekty svého života. Prozatím si vybereme jen ty otázky, které se týkaly spokojenosti s životem, se svým zdravím a s tím, jaký respondent je.

V odpovědích na otázku „**jak jsi spokojený/á se svým zdravím?**“ se projevila rozdílnost mezi ročníky. Zatímco kolonku „nespokojený“ z pátého ročníku nevybral nikdo, v devátém ročníku ji vybralo hned 10% dívek (a 1% chlapců). Ve zbytku odpovědí nebyl nijak veliký rozdíl. Většina žáků se dokonce neuchýlila k neutrální odpovědi „ani spokojený/á ani nespokojený/á“ a téměř 80% respondentů zvolilo odpovědi „spokojený/á“ nebo „velmi spokojený/á“.

Další otázka byla pilířem celého dotazníku. Žáci totiž měli přímo odpovědět, jak jsou **spokojeni se svým životem**.

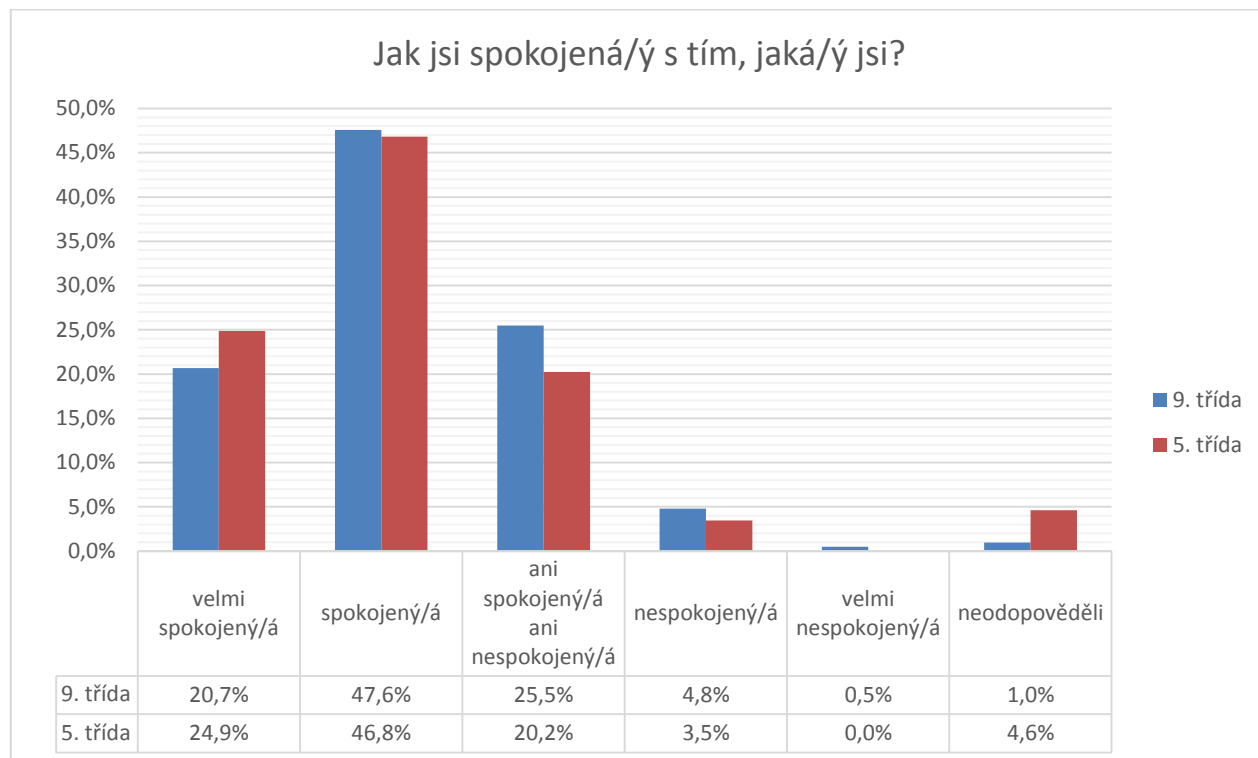
Jak jsi spokojený/á se svým životem?	9. třída			5. třída		
	celkem	dívky	chlapci	celkem	dívky	chlapci
velmi spokojený/á	31,3%	21,8%	41,8%	34,1%	41,7%	28,7%
spokojený/á	47,1%	49,1%	44,9%	43,4%	36,1%	48,5%
ani spokojený/á ani nespokojený/á	18,3%	24,5%	11,2%	15,6%	19,4%	12,9%
nespokojený/á	2,4%	2,7%	2,0%	2,3%	0,0%	4,0%
velmi nespokojený/á	1,0%	1,8%	0,0%	3,5%	2,8%	4,0%
neodpověděli	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%	2,0%

Tabulka 1

Z uvedeného vyplývá, že více jak 78% žáků devátých tříd je se svým životem spokojeno, v 31% dokonce velmi spokojeno. U žáků pátých tříd je výsledné procento spokojenosti stejné, resp. podobné (77,5%), velmi spokojeno jich je dokonce 34%. Podíváme-li se na nespokojenost, zjistíme, že u žáků pátých tříd jsou nespokojení hlavně chlapci (8%), 4% jsou dokonce velmi nespokojeni. Mezi žáky devátých tříd se nespokojenost objevuje také, ovšem v menší míře a spíše u děvčat (4,5%).

Korelační koeficient mezi spokojeností se životem a radostí ze života ukázal středně těsný lineární vztah ($\text{corr} = -0,4713$). Korelační koeficient je záporný, neboť pozitivní odpovědi byly u otázek na opačných stranách.

Úzce související otázka „**jak jsi spokojená/ý s tím, jaká/ý jsi?**“ dopadla podobně, ačkoli se více žáků uchylovalo k neutrální odpovědi „ani spokojená/ý ani nespokojená/ý“.

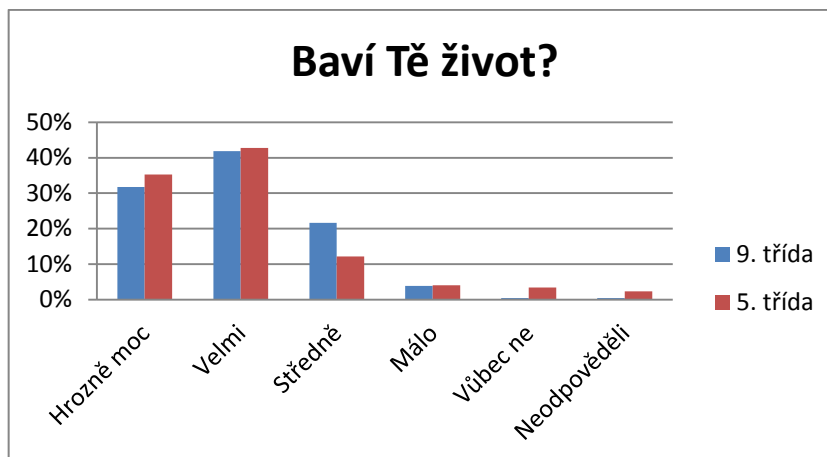
Graf 9

Necelých 5 % žáků pátého ročníku se na tuto otázku rozhodlo neodpovědět. Zbylí odpovídali podobně jako žáci devátého ročníku, uchylovali se spíše ke kladným odpovědím. V pátém ročníku nebyl výrazný rozdíl ani mezi odpověďmi chlapců a dívek. V devátém ročníku už můžeme pozorovat lehkou diferenciaci.

Zatímco děvčata volila odpověď spíše neutrální a objevila se i nespokojenost s tím, jaké jsou (7,3%), chlapci vyjadřovali spokojenost celkem v 84% (z toho 32,7% dokonce velkou spokojenost). To koresponduje i s předchozí otázkou, kde chlapci oproti dívkám využívali méně často neutrální odpověď a odpovídali kladně.

6.3 DALŠÍ

Dalším pilířem dotazníku byla otázka „**Baví Tě život?**“ (graf 11)

Graf 10

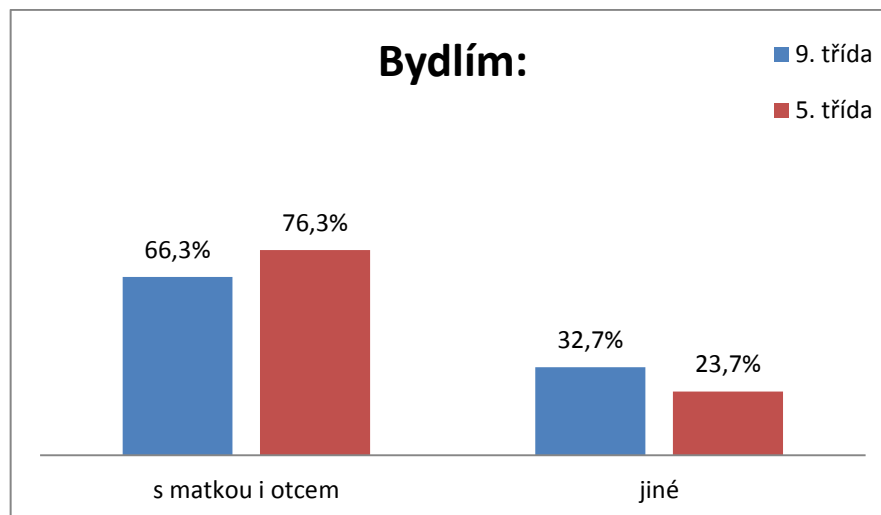
Pokud jsme srovnali odpovědi žáků pátých tříd s odpověďmi žáků devátých tříd, nezjistili jsme žádný signifikantní rozdíl. V pátém ročníku se sice vyskytla odpověď „vůbec ne“ častěji, než v devátém, ovšem odpovědělo tak 3,5% žáků. Oba ročníky volily nejčastěji odpověď „velmi“ a „hrozně moc“. V devátém ročníku potom převažovala nad pátou třídou neutrální odpověď „středně“ (tuto odpověď volilo 22% žáků z deváté třídy a 12% žáků z páté třídy).

Porovnání chlapců a děvčat dopadlo v každém ročníku různě. Zatímco v deváté třídě zvolilo nejkrajnější odpověď „hrozně moc“ téměř dvakrát více chlapců než dívek (chlapců 42,9%, dívek 21,8%), v páté třídě se odpovědi chlapců a dívek lišily minimálně.

7 SOCIÁLNÍ UKOTVENÍ, ŠKOLA

7.1 RODINA

S dotazníkem jsme se snažili zjistit i rodinné ukotvení: zda žije respondent v kompletní rodině, tedy s matkou i otcem, nebo zda bydlí jen s jedním z rodičů, případně je ve střídavé péči nebo bydlí s někým jiným. Následující diagram nerozlišuje, s kým z rodičů respondent žije, ale pouze, zda žije v úplné nebo neúplné rodině:

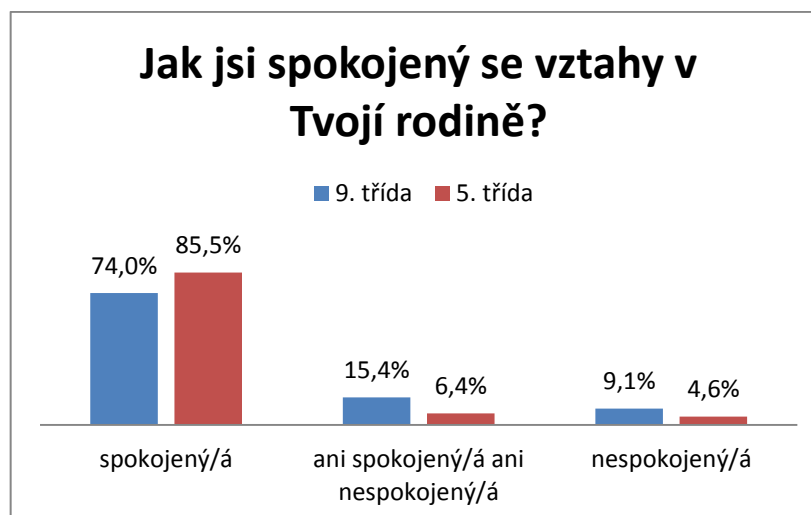

Graf 11

Celkem žije v úplné rodině 71% dotazovaných žáků, což je více než vyšlo v šetření Českého statistického úřadu v roce 2011 (60,2%). V neúplné rodině žije více žáků devátých tříd (o 9%). Z dotazníku tedy vyplynulo, že téměř každé třetí dítě, které se šetření účastnilo, nežije s oběma rodiči.

Dále jsme zjišťovali, zda respondent má sourozence, a v případě, že ano, kolik. Více než 60% všech respondentů (60,6%) uvedlo, že má jednoho sourozence (59,6% žáků devátých tříd a 61,8% žáků pátých tříd). 17,5% dotazovaných má dva sourozence, 8,4% potom tři a více sourozenců. Jedináčků bylo ve vzorku 13,5%.

Následující otázka se týkala spokojenosti respondenta se vztahy v jeho rodině. Odpovědi jsem zařadila do tří kategorií: spokojenost – ani spokojenost ani nespokojenost – nespokojenost.

Graf 12

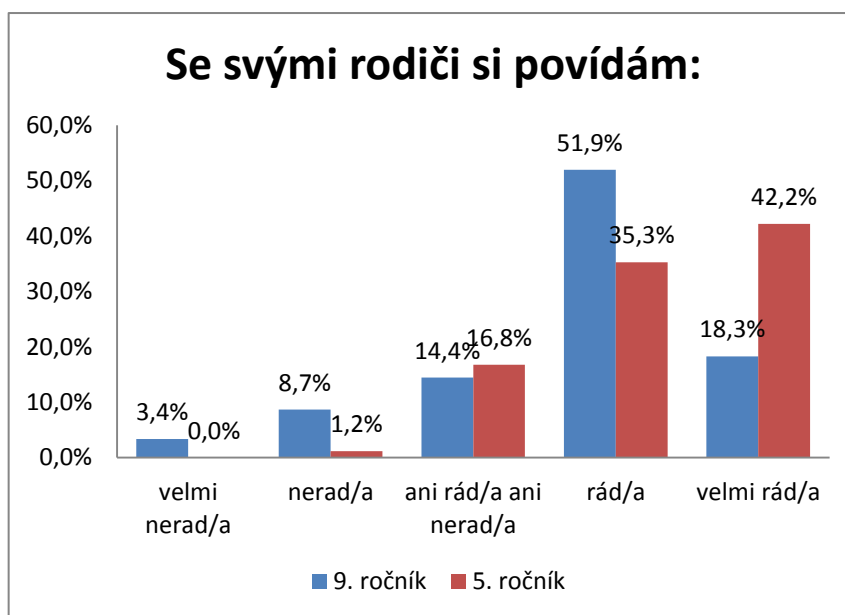
Jak je vidět z grafu 12, v obou skupinách převládala se vztahy v rodině spokojenost. V pátých třídách o 10% více. K odpovědi „nespokojený/á“ se potom uchýlovali více žáci devátých tříd (téměř dvojnásobek). Mezi pohlavími bylo vidět, že se chlapci k pozitivní krajní odpovědi „velmi spokojený“ uchýlovali častěji než děvčata (chlapci 56%, dívky 38%), ta zase, na rozdíl od chlapců, sáhla i k negativní krajní odpovědi „velmi nespokojená“ (2,7% dívek). Celkově nespokojené (tedy v obou ročnících) jsou oproti chlapcům více dívky (téměř 10%, zatímco chlapci necelých 5%).

Korelační koeficient ukázal, že spokojenost se vztahy v rodině má střední lineární vztah se spokojeností s životem ($\text{corr} = 0,4222$).

Další položky se týkaly četnosti a oblíbenosti rozhovorů v rodině mezi dítětem a rodičem. Pouze jedna dívka devátého ročníku odpověděla, že si s rodiči nepovídá téměř vůbec, 3,5% jak žáků devátých tříd, tak žáků pátých tříd zhodnotilo četnost rozhovorů odpovědí „s rodiči si povídám málokdy“. Většina odpovědí se tedy nacházela v rozmezí občas – často – téměř pořád. Rozdíl mezi ročníky se ukázal v odpovědi „téměř pořád“, kterou zvolilo 34% žáků pátého ročníku a 20% žáků devátého ročníku.

Přestože 3,5% žáků pátých tříd uvedla, že si s rodiči povídá málokdy, pouze 1,2% zvolilo možnost, že si s nimi povídají neradi. K odpovědi „velmi nerada“ se neuchýlil ani jeden žák z pátého ročníku. U žáků devátých tříd byl tento trend

opačný. Přestože málokdy si s rodiči povídá 3,5% žáků devátých tříd, neradi (popřípadě velmi neradi) si s rodiči povídají již ve 12% případů. I v krajní odpovědi „velmi rád/a“ je patrný značný rozdíl mezi jednotlivými ročníky. Zatímco ji zvolilo více než 40% žáků pátých tříd (42,2%), ve třídách devátých to již bylo jen 18,3% (graf 15).

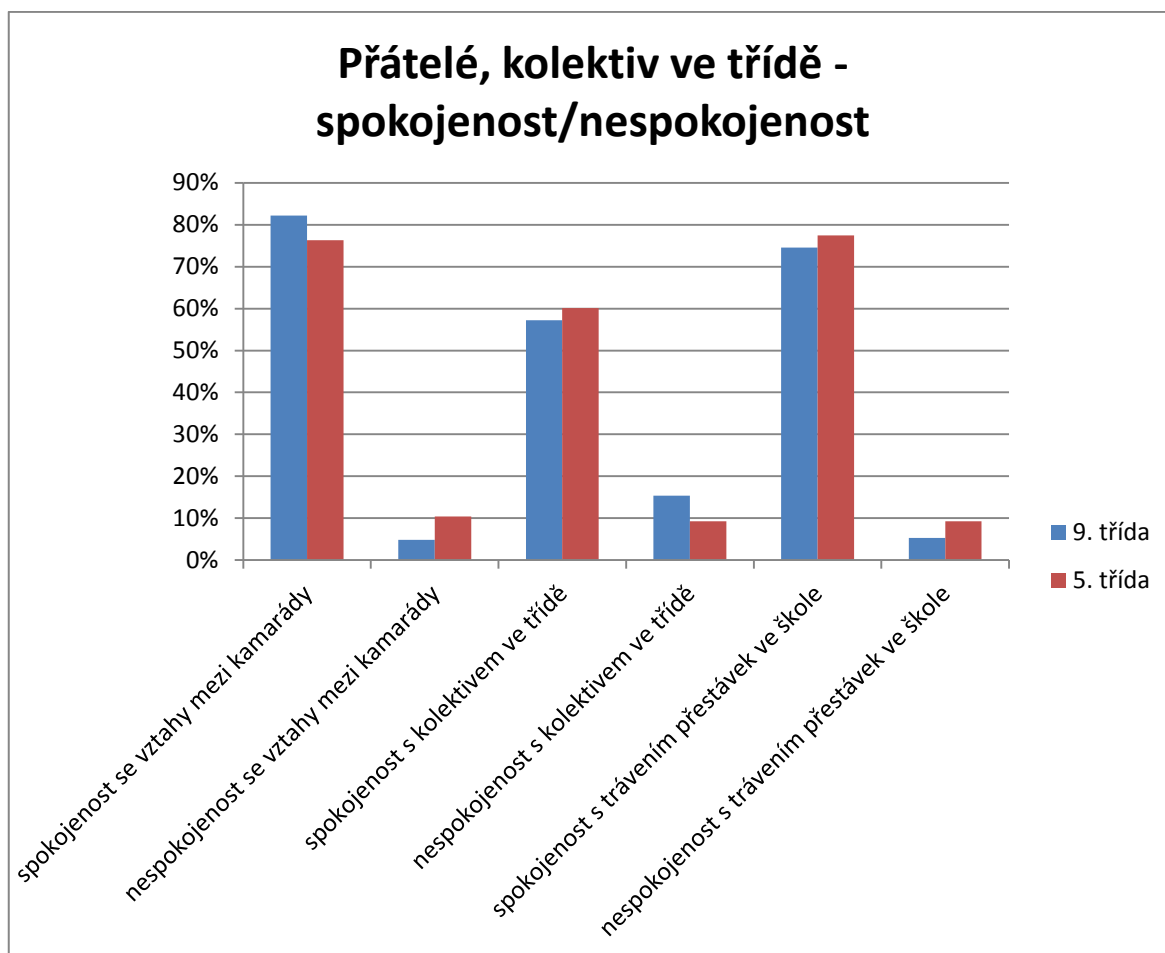

Graf 13

Korelace mezi odpověďmi na otázky jak často a jak rád/a si povídáš s rodiči je 0,2769, tedy nepříliš těsný lineární vztah. Nepříliš těsný vztah se ukázal i mezi otázkami „jak rád/a si povídáš s rodiči“ a „jak jsi spokojený/á se vztahy v rodině“.

7.2 PŘÁTELÉ, KOLEKTIV VE TŘÍDĚ

V první části této podkapitoly se budeme zabývat subjektivní spokojeností se vztahy mezi kamarády, kolektivem ve třídě a trávením přestávek ve škole (graf 14).

Graf 14

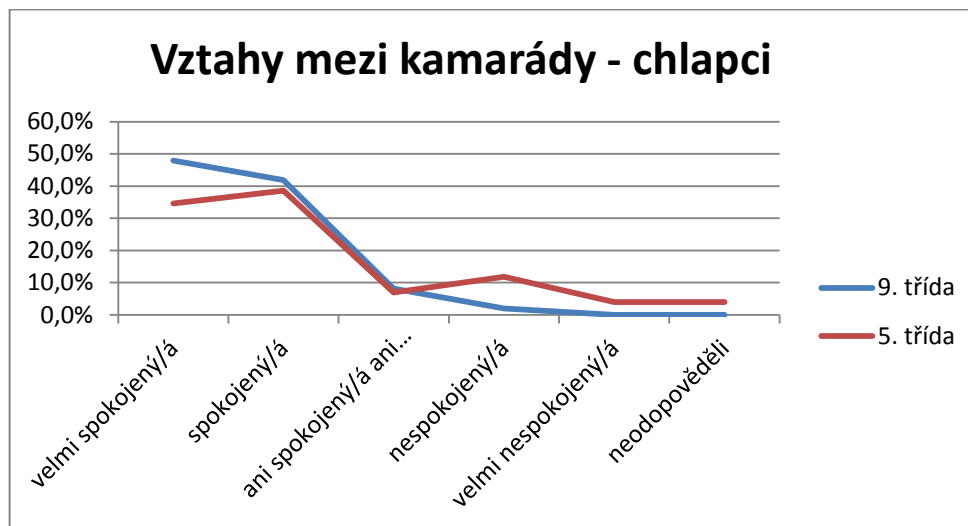
Již z grafu je patrné, že ve všech třech složkách převládá mezi žáky spokojenost, a to jak v pátém, tak v devátém ročníku.

Zatímco v 5. ročníku procento dětí, které nejsou spokojené s kolektivem ve třídě, je stejné jako procento dětí, které není spokojeno s trávením přestávek, v devátém ročníku se tato čísla liší. Může to být dáno tím, že žáci v devátých třídách, kteří nejsou spokojeni s kolektivem ve třídě, tráví přestávky s dětmi z jiných tříd a „unikají“ tak z kolektivu, který jim není příjemný.

Pokud bychom se podívali na odpovědi týkající se spokojenosti s kolektivem ve třídě dle pohlaví respondentů, zjistili bychom, že spokojenější jsou chlapci. Zatímco 69,8% chlapců vybralo možnost „spokojený“ nebo „velmi spokojený“ a pouze 5,5% zaškrtnulo „nespokojený“ či „velmi nespokojený“, dívky se častěji než chlapci uchýlovaly k negativním odpovědím „nespokojená“ či „velmi nespokojená“. Přesto i u nich převládla spokojenost. K odpovědi „spokojená“ nebo „velmi spokojená“ se

rozhodlo 46,2% dívek (o 23,6% méně než chlapci). Záporné hodnoty na škále odpovědí potom vybralo 14,3% dívek, což je 2,6x více dívek než chlapců.

Také v otázce spokojenosti se vztahy mezi kamarády se ukázaly rozdíly podle pohlaví respondentů.

Graf 15

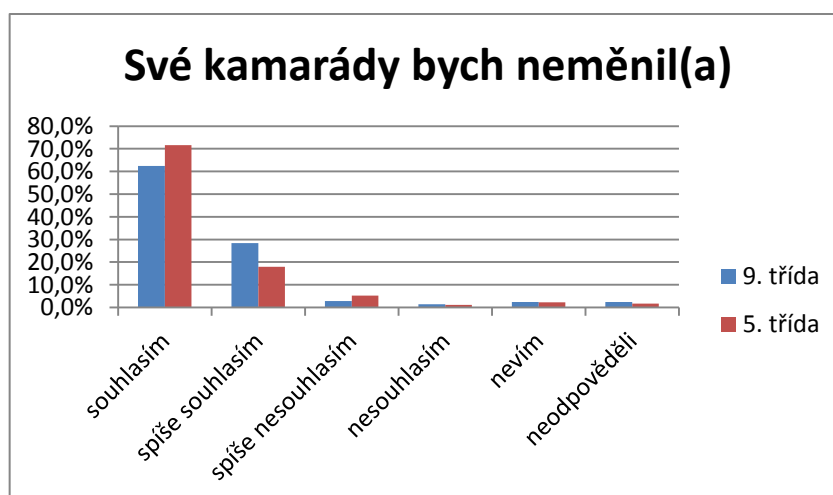
Z grafu 15 je znát, že zatímco v devátém ročníku křivka dosahuje maxima v naprosté spokojenosti a směrem k nespokojenosti stále klesá, pro pátý ročník křivka dosahuje svého maxima v bodě spokojenosti, odkud klesá. V části grafu, která znázorňuje nespokojenost, opět lehce roste. U dívek se tato rozdílnost neobjevuje, křivka pro pátý i devátý ročník z pohledu dívek mají stejnou tendenci (graf 16).

Graf 16

Na otázku „**Máš hodně kamarádů?**“ byly odpovědi obou ročníků velmi podobné. 70% respondentů z deváté třídy (71% z páté třídy) uvedlo, že kamarádů má hodně. Z toho 29% v deváté třídě a 27% v páté třídě dokonce velmi mnoho. Žádný patrný rozdíl nebyl ani v odpovědích chlapců a dívek mezi ročníky. Pouze v odpovědi „nemám žádné kamarády“ nastala rozdílnost, a to v tom, že tuto odpověď zvolila jedna dívka z devátého ročníku (chlapec žádný), ale v pátém ročníku tuto možnost zvolili 2 chlapci (a žádná dívka).

„**Své kamarády bych neměnil (a)**“. S tímto výrokem souhlasilo celkem 90,9% žáků devátých tříd a 89,6% žáků pátých tříd, tedy naprostá většina (podrobněji graf 17). Rozdíly v odpovědích chlapců a dívek se v této položce také nevyskytly.

Graf 17

Přestože naprostá většina respondentů by své kamarády neměnila, s tvrzením „**když jsem potřeboval/a pomoci, kamarádi mi ochotně pomohli**“ jich už souhlasilo o něco méně – v devátém ročníku 85,1% (tedy o 5% méně než v předchozí otázce) a v pátém ročníku dokonce o 11% méně (78%). Korelační koeficient mezi těmito dvěma otázkami ukázal středně těsný lineární vztah ($\text{corr} = 0,4007$).

V následující tabulce (tab. 2) jsou uvedeny odpovědi na otázku „**Jak často děláš tyto věci?**“ týkající se přátel respondenta.

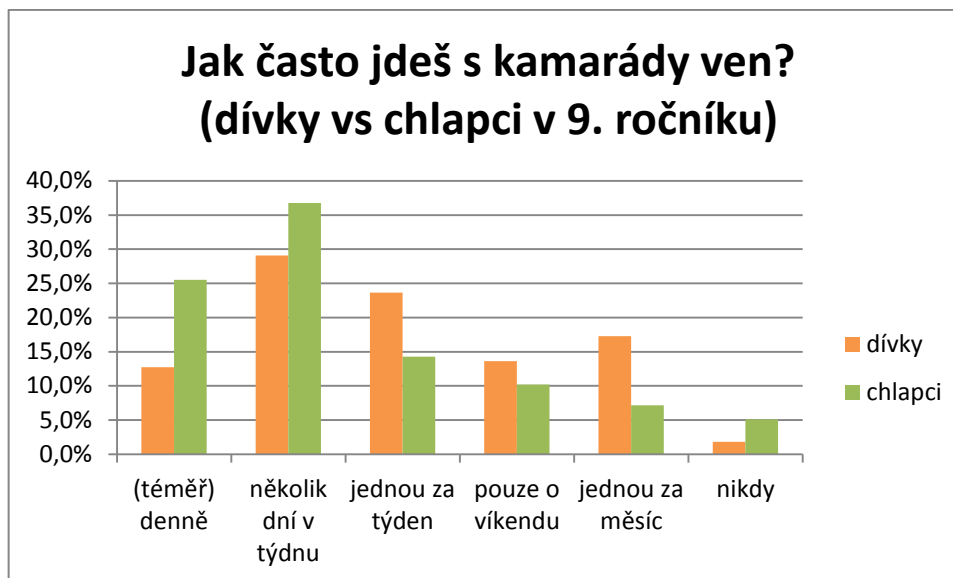
Jak často...	téměř denně		několik dní v týdnu		jednou za týden		pouze o víkendu		jednou za měsíc		nikdy		neodpověděli	
...jdu s kamarády ven?	19	27	33	34	19	15	12	9	13	6	3	8	1	2
...jsem na návštěvě u kamaráda/kamarádky?	6	9	14	17	30	25	15	15	27	28	6	4	1	2
...mám u sebe na návštěvě kamaráda/kamarádku ?	5	6	11	18	20	18	13	8	34	39	16	12	1	0

Tabulka 2

pozn.: V tabulce jsou modře označeni odpovědi žáků 9. tříd, červeně jsou odpovědi žáků pátých tříd. Čísla jsou uvedeny v procentech zaokrouhlených na celá čísla.

Zaměříme se nejdříve na otázku „**Jak často jdeš s kamarády ven?**“ Rozdílnost odpovědí na tuto otázku je znát především v krajních mezích škály. Téměř denně chodí s kamarády ven skoro 19% žáků devátých tříd, zatímco žáků pátých tříd téměř 27%. Na opačné straně škály (tedy odpověď nikdy) je ovšem výsledek podobný. Tuto odpověď zvolilo 3,5% žáků devátých tříd a 7,5% žáků pátých tříd (tedy 2,1x více žáků).

Pokud bychom se na tuto otázku podívali z hlediska pohlaví respondentů, zjistili bychom, že zatímco v pátém ročníku se odpovědi nijak neliší, v devátém ročníku jsou již rozdíly poměrně velké (graf 18)

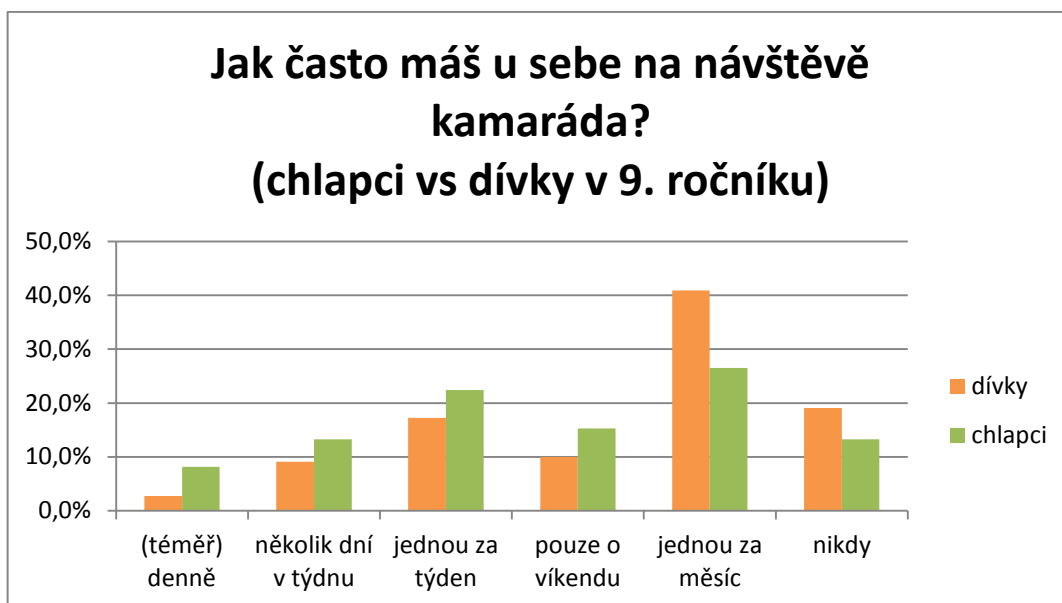

Graf 18

Zatímco u chlapců převažuje odpověď v krajních mezích škály – tedy „téměř denně“ a „několik dní v týdnu“, dívky své odpovědi soustředí blíže ke středu škály – tedy „několik dní v týdnu“ a „jednou za týden“.

V další položce měli respondenti odpovědět, **jak často jsou na návštěvě u svého kamaráda** (nebo kamarádky). Obě skupiny se nejčastěji uchýlovaly k odpovědím „jednou za týden“, případně „jednou za měsíc“. Žáci pátého ročníku se o něco častěji než žáci devátého ročníku rozhodli pro odpověď „téměř denně“, rozdíl však není nijak signifikantní.

S předchozí otázkou také souvisí dotaz „**Jak často máš u sebe na návštěvě kamaráda** (kamarádku)?“. Stejně jako u předchozí otázky, tendence odpovědí v jednotlivých ročnících je podobná. Graf u obou ročníků dosáhne lokálního maxima v odpovědi „jednou za týden“ a celkového maxima v odpovědi „jednou za měsíc“. Z hlediska pohlaví respondentů se odpovědi v pátých třídách nijak výrazně nelišily. V devátém ročníku již byly rozdíly signifikantní (graf 19).

Graf 19

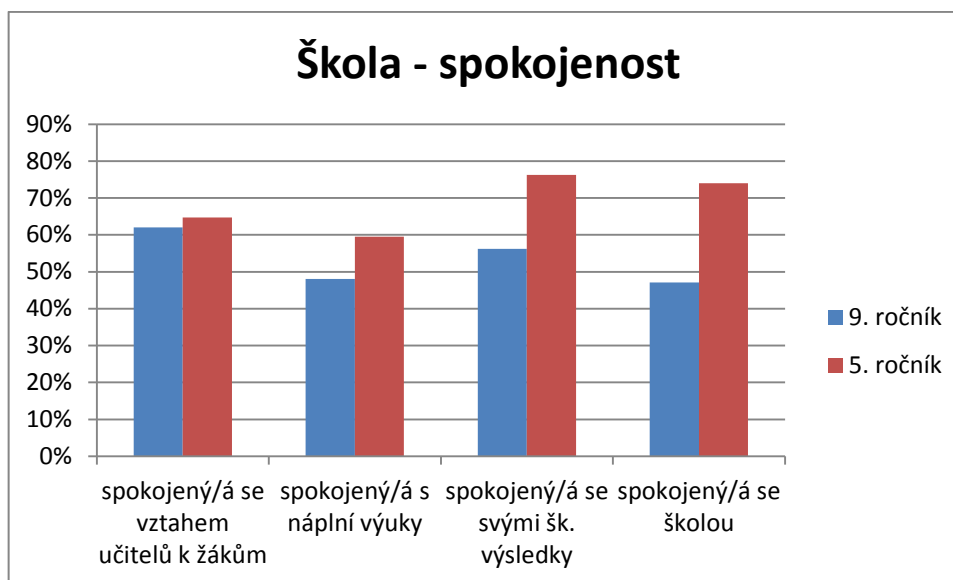
Z pohledu chlapců jsou odpovědi rozděleny poměrně rovnoměrně, u dívek je jednoznačně nejpočetnější odpověď „jednou za měsíc“ – 41% (oproti 26,5% chlapců).

Korelační koeficient ukázal, že lineární vztah mezi tím, zda je respondent u kamaráda nebo u sebe kamaráda má na návštěvě, je poměrně těsný ($\text{corr} = 0,6260$).

7.3 ŠKOLA

Povinná školní docházka je součástí života každého dítěte a v nemalé míře ovlivňuje jeho život. Ve škole dítě poznává přátele i nepřátele, setkává se s jinou autoritou než s rodičovskou, učí se organizovat svůj volný čas a přemýšlet o životě – současném i budoucím. To, jakým způsobem se dítě sžije se všemi událostmi, které mu škola připraví, může ovlivnit jeho celkovou spokojenost se svým životem.

Tématu škola jsme se již v této práci věnovali, a to z hlediska spokojenosti s kolektivem ve třídě a spokojenosti s trávením školních přestávek (graf 14). Nyní se podíváme na spokojenost se vztahem učitelů k žákům, s náplní výuky, školními výsledky a celkovou spokojenost ve škole.

Graf 20

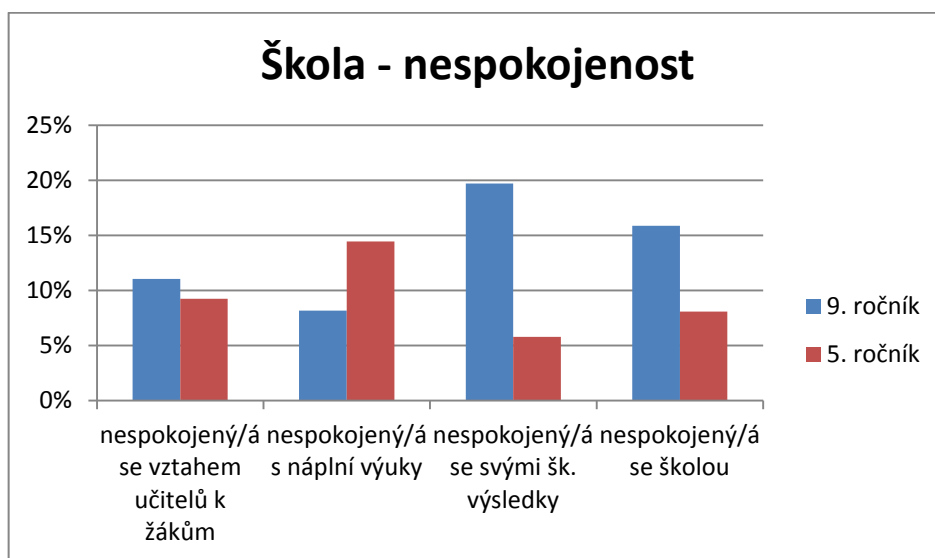
Ve všech dotazovaných oblastech převažovala spokojenost nad nespokojeností, a to jak u žáků deváté třídy, tak u žáků páté třídy. Více než polovina respondentů pátých i devátých tříd je spokojena s tím, jak vychází se svými učiteli. Mezi jednotlivými ročníky se žádný rozdíl neobjevil.

Dále měli respondenti ohodnotit spokojenost s náplní výuky. Zatímco respondenti z 9. ročníku se uchýlovali častěji než respondenti 5. ročníku k neutrální odpovědi „ani spokojený ani nespokojený“ (43% respondentů z 9. třídy oproti 24% respondentům z 5. třídy), v pátém ročníku převažovaly nad devátým ročníkem odpovědi jak ve spokojenosti, tak v nespokojenosti.

Spokojenost se školou převažuje v pátém ročníku (74%), v deváté třídě jsou již žáci více kritičtí (spokojenost se školou označilo 47% respondentů z 9. ročníku). Přestože tendence grafu je u obou ročníků stejná, rozdíl ve spokojenosti je velký.

V oblasti nespokojenosti s těmito aspekty školního života je vidět, že kromě otázky nespokojenosti s náplní výuky, kde převládá nespokojenost žáků pátých tříd nad nespokojeností žáků devátých tříd, jsou více nespokojené deváté ročníky (graf 23). Oba ročníky jsou přibližně ve stejném procentu nespokojené se vztahem učitelů k žákům (11% a 9%). Největší rozdíl v nespokojenosti je potom se školními výsledky. Zatímco v pátém ročníku tuto možnost volilo 6% respondentů, v devátém ročníku to již bylo 20%.

Celkovou nespokojenost se školou potom vybralo 8% žáků pátého ročníku a 16% žáků devátého ročníku (tedy 2x více). Korelační koeficient mezi spokojeností ve škole a spokojeností se svými školními výsledky ukázal nepříliš těsný lineární vztah ($\text{corr} = 0,3369$).

Graf 21

Pomocí chí-kvadrát testu jsme zjišťovali, zda existuje nějaký vztah mezi spokojeností ve škole a spokojeností s kolektivem ve třídě, resp. spokojeností se vztahem mezi žáky a učiteli. Na hladině významnosti 10% nelze říci, že spokojenost se školou a spokojenost se vztahy mezi spolužáky navzájem nesouvisí.

Obdobně dopadl i chí-kvadrát test pro vztah mezi odpověďmi týkající se spokojenosti se školou a spokojenosti se vztahem mezi učiteli a žáky. Ani zde se neukázala souvislost.

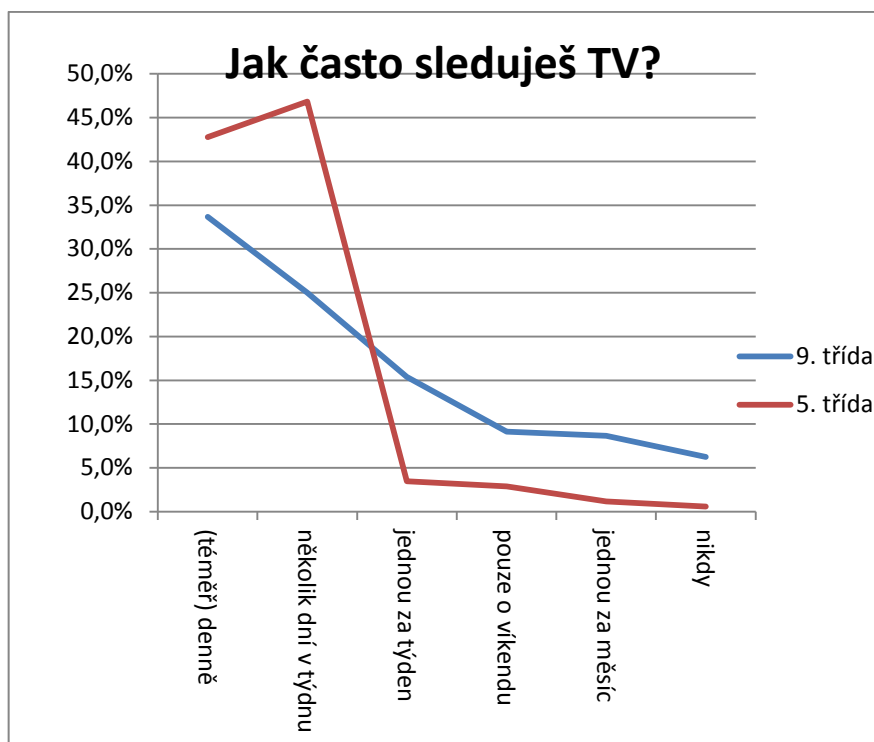
8 VOLNÝ ČAS

V jedné části dotazníku jsme se zaměřili na to, jak často respondenti dělají některé z volnočasových aktivit (tab. 3). V tabulce jsou odpovědi v procentech zaokrouhlené na jednotky, modrá čísla jsou odpovědi žáků devátých tříd, červená žáků pátých tříd.

Jak často:	(téměř) denně		několik dní v týdnu		jednou za týden		pouze o víkendu		jednou za měsíc		nikdy	
sleduješ TV?	34	43	25	47	16	4	9	3	9	1	6	1
hraješ PC hry?	24	24	21	30	11	20	11	9	13	10	21	8
hraješ online hry?	17	23	14	27	12	25	6	4	15	12	33	10
surfuješ na internetu?	49	24	32	24	6	9	5	5	5	12	1	24
pracuješ na PC?	23	12	26	23	24	24	8	4	14	24	3	13
sleduješ film?	20	31	32	27	23	21	17	17	7	5	1	0
sleduješ seriál?	26	33	34	31	14	22	9	2	8	2	9	8
aktivně sportuješ?	36	39	31	41	14	10	6	6	3	3	9	1
navštěvuješ nespportovní kroužek?	8	5	17	27	18	28	2	4	7	2	44	34
čteš knihu?	15	30	17	31	11	17	9	9	17	5	29	7

Tabulka 3

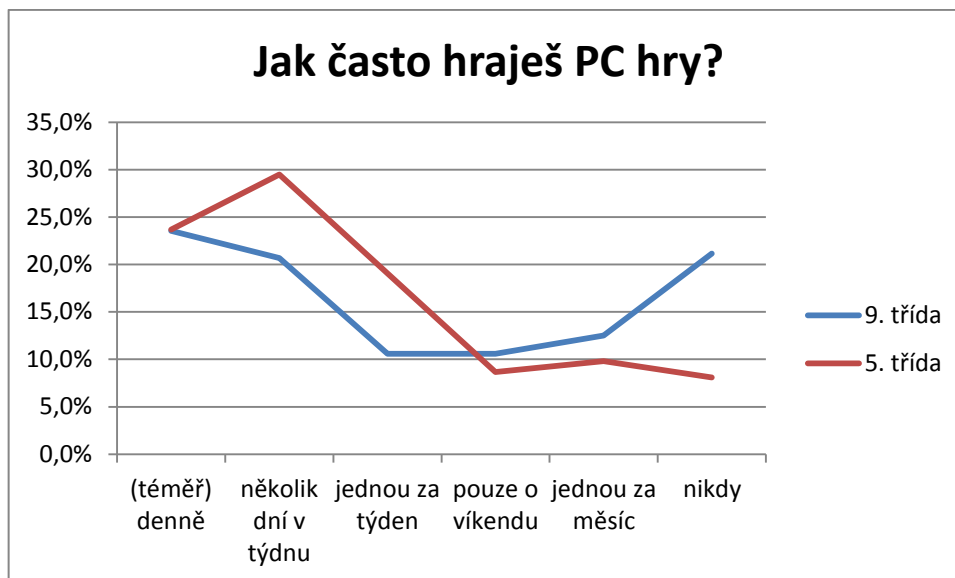
Z tabulky lze vyčíst, že nejčastější denní činnost u žáků devátých tříd je surfování na internetu (49%), zatímco u žáků pátých tříd to je sledování televize (43%). V nejčastější činnosti, kterou nedělají respondenti nikdy, se obě věkové kategorie shodly. 44% žáků devátých tříd a 34% žáků pátých tříd nikdy nenavštěvuje jiný kroužek než sportovní. Pokud bychom se zaměřili na činnosti, které žáci dělají denně, zjistili bychom, že největší rozdíl mezi věkovými kategoriemi nastává právě v činnosti surfování na internetu (žáci devátých tříd 49%, žáci pátých tříd 24% - rozdíl 25%) a ve čtení knihy (žáci devátých tříd 15%, žáci pátých tříd 30% - rozdíl 15%).

Graf 22

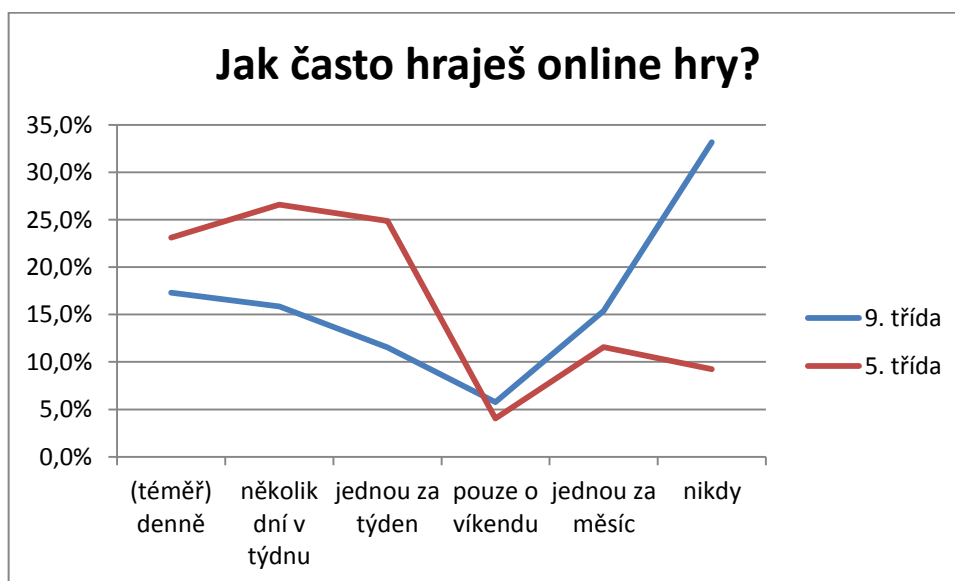
Z grafu 22 je patrné, že zatímco maximum pro žáky v devátých třídách v četnosti sledování TV je v bodě (téměř) denně a z tohoto bodu graf poměrně pravidelně klesá, až dosáhne svého minima (6%) v bodě nikdy, pro žáky z pátého ročníku dosáhne graf maxima v bodě několik dní v týdnu. Z tohoto bodu graf prudce klesá, až dosáhne téměř nuly (v bodě nikdy).

Podle grafu 23 vidíme, že v četnosti hraní PC her se zpočátku vyvíjí situace podobně. Pro deváté třídy začíná graf ve svém maximu v bodě téměř denně (24%) a odtud klesá. V pátých třídách opět graf stoupá do svého maxima v bodě několik dní v týdnu (29,6%) a odtud klesá. Rozdíl je ovšem v konečné fázi grafu. Zatímco graf četnosti sledování televize u žáků devátých tříd klesal, až dosáhl svého minima, v tomto případě začíná od bodu pouze o víkendů opět růst až do 21% v bodě nikdy (dosáhne tedy opět téměř svého maxima).

Graf 23

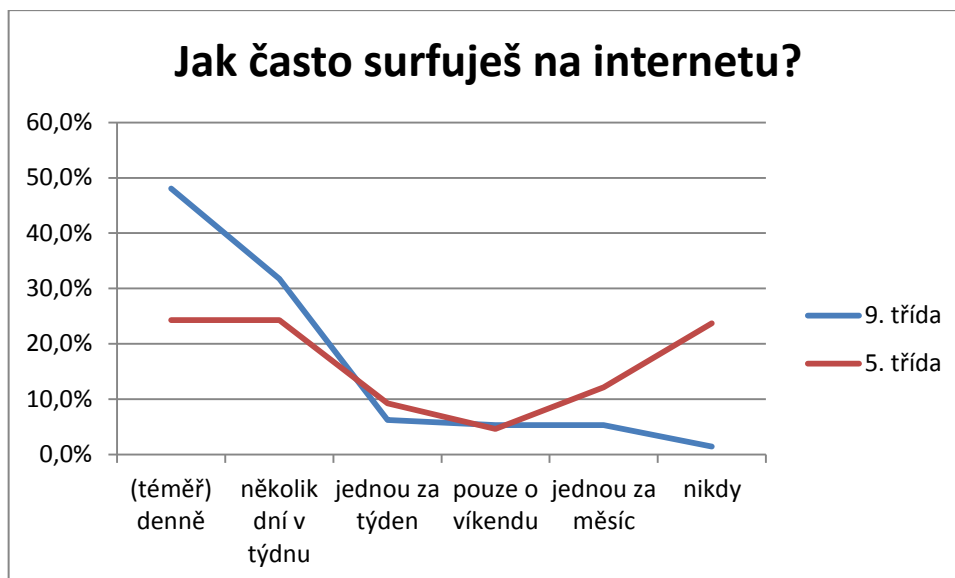
Další otázka se opět týkala hraní her, tentokrát online her.

Graf 24

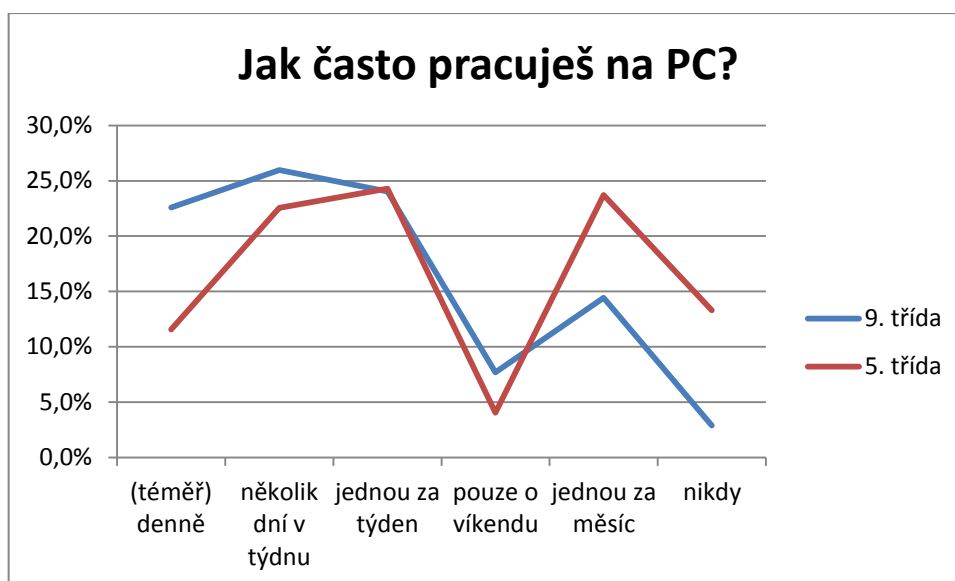
Zde vidíme ještě větší rozdíly v jednotlivých ročnících než v předchozí otázce. V pátém ročníku se graf pohybuje u svého maxima (26,6%) v bodech, které znázorňují četnost hraní několikrát (nebo alespoň jednou) týdně. Následně se graf dostává do svého minima v bodě pouze o víkendu (v tomto se shoduje s grafem 9. tříd) a následně roste k 11,6%. Žákům devátých tříd začíná graf v nižších hodnotách (17,3%) a pravidelně klesá až do bodu pouze o víkendu. Po celou dobu se udržuje hluboko pod grafem pátých tříd. Z bodu pouze o víkendu začíná prudce

růst, až dosáhne svého maxima (33,2%) v bodě nikdy (rozdíl oproti pátým třídám je v tomto bodě 24%).

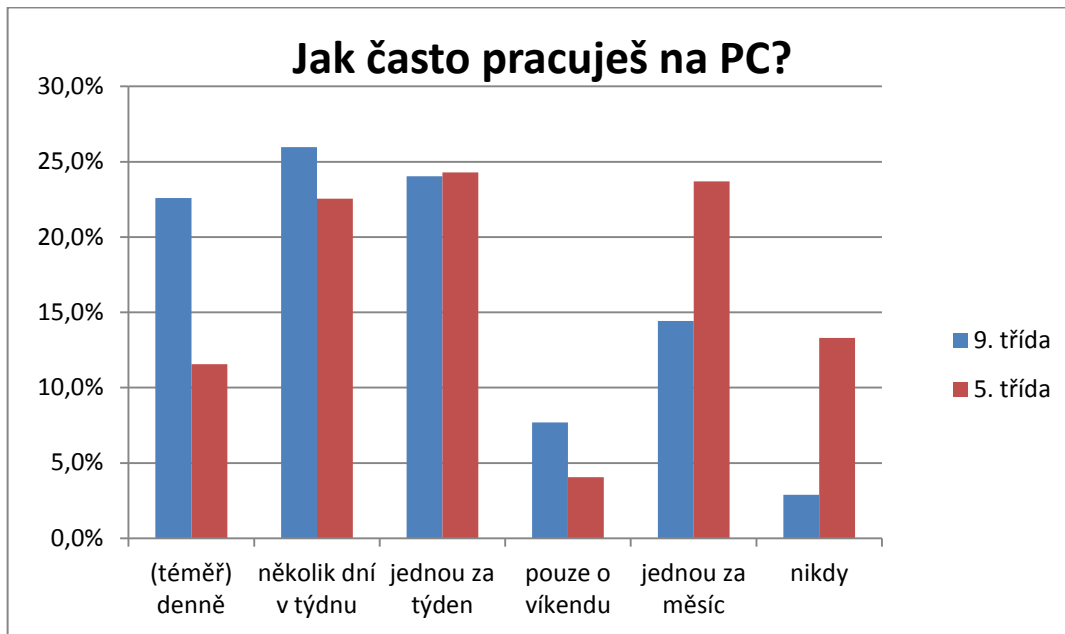
Graf 25

Zatímco graf četnosti surfování na internetu žáků pátých tříd nepřesáhne hranici 25%, u žáků devátých tříd dosahuje maxima ve 48% (v bodě téměř denně). Z tohoto bodu stále klesá, až dosáhne svého minima (1,4%) v bodě nikdy. U žáků pátých tříd je graf nejprve konstantní (24,3%), poté klesá na 4,6% (pouze o víkendu) a následuje růst téměř do svého maxima.

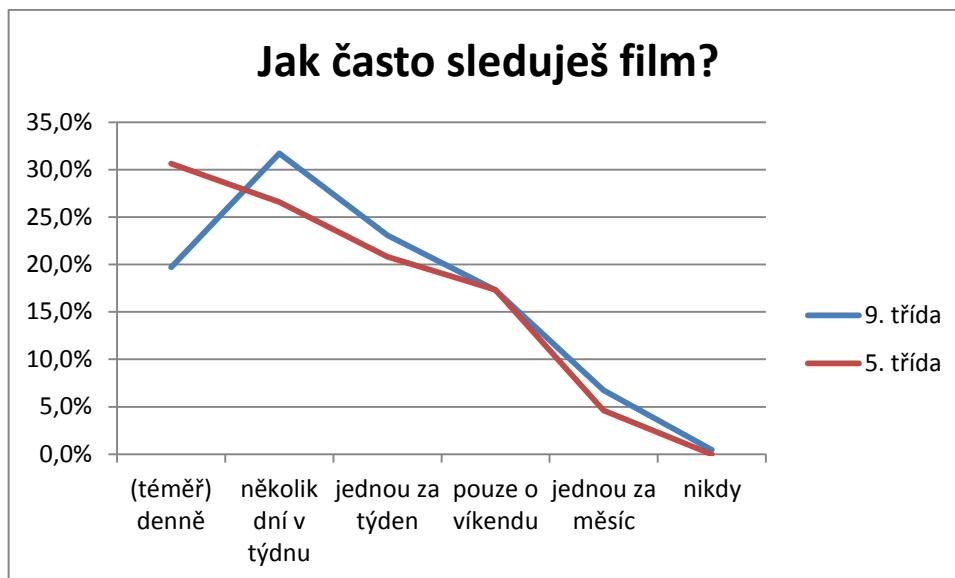
Graf 26

Z grafu 26 je zřejmé, že tendence v odpovědích na otázku „jak často pracuješ na PC“ jsou u obou ročníků podobné. Přesto jsou zde velké rozdíly, které nám lépe ukáže graf 27.

Graf 27

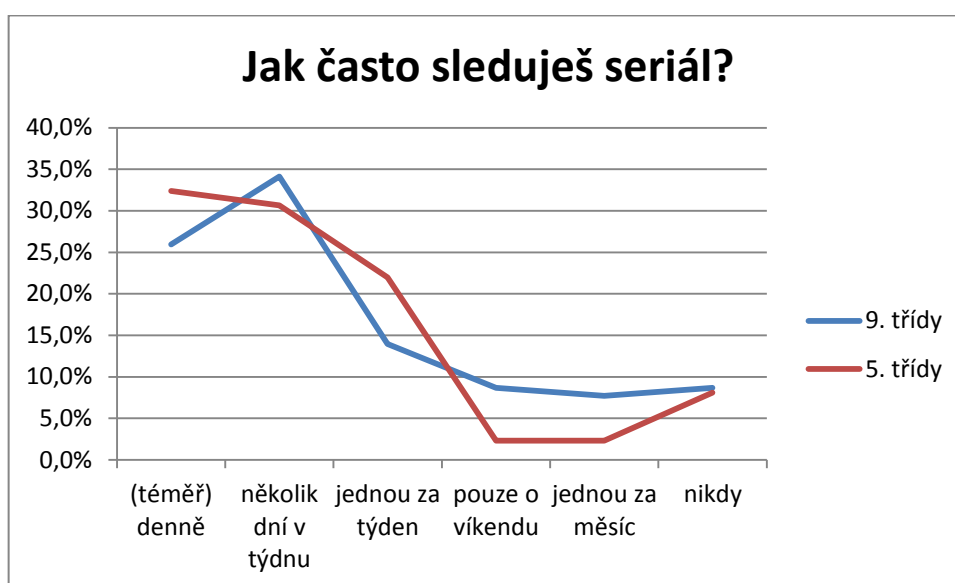
Je patrné, že odpovědi jednotlivých ročníků se signifikantně liší v extrémních odpovědích – téměř denně, jednou za měsíc a nikdy. Zatímco v devátém ročníku jasně převažují odpovědi v extrému častých četností (téměř denně pracuje na PC o 11% více žáků devátých tříd), v pátém ročníku vyčnívají odpovědi v extrému nízkých četností (jen jednou za měsíc pracuje na PC o 9% více žáků pátých tříd, nikdy nepracuje o 11% více žáků pátých tříd).

Graf 28

V odpovědích na otázku „Jak často sleduješ film?“ se žáci obou ročníků shodli v tom, že grafy odpovědí obou ročníků klesají až k nule v bodě nikdy. Rozdílnost je na počátku grafu, kdy o 11% více žáků pátých tříd udává, že sleduje film denně. Z tohoto bodu graf poměrně konstantně klesá. Oproti tomu žáci devátých tříd mají maximum v bodě „několik dní v týdnu“. Tuto odpověď uvedlo téměř 32% respondentů z devátých tříd (o 5% více než žáků pátých tříd).

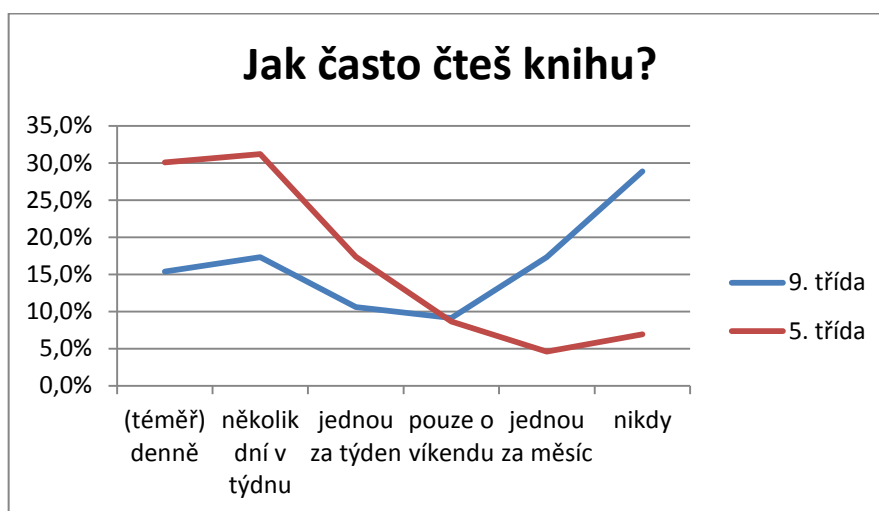
Korelační koeficient u odpovědí „jak často sleduješ film“ a „máš v běžném dni dostatek energie“ vyšel 0,5499, tedy jako středně těsný lineární vztah.

Graf 29

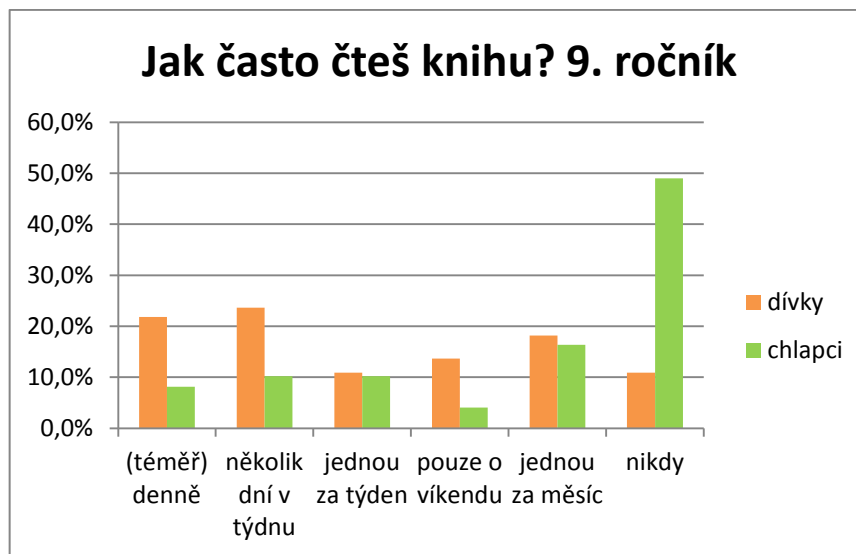
Podobná aktivita jako sledování filmu (sledování seriálu) přinesla rozdílné výsledky. Zatímco počátek grafu je podobný jako u sledování filmů, rozdílný je jeho další průběh. U devátých tříd graf prudce klesá z bodu „několik dní v týdnu“ a stává se téměř konstantním od bodu „pouze o víkendu“ až k bodu „nikdy“. U žáků pátých tříd dochází k prudkému poklesu až od bodu „jednou za týden“, ze kterého se dostává do svého minima v bodech „pouze o víkendu“ a „jednou za měsíc“ odkud roste do bodu „nikdy“. V tomto bodě se grafy obou ročníků téměř shodují (v devátém ročníku 8,7%, v pátém ročníku 8,1%).

Velmi rozdílné odpovědi jsme získali na otázku „jak často čteš knihu?“. Otázka se zaměřovala na čtení knihy pro zábavu, žáci do ní tedy neměli zahrnovat povinnou četbu.

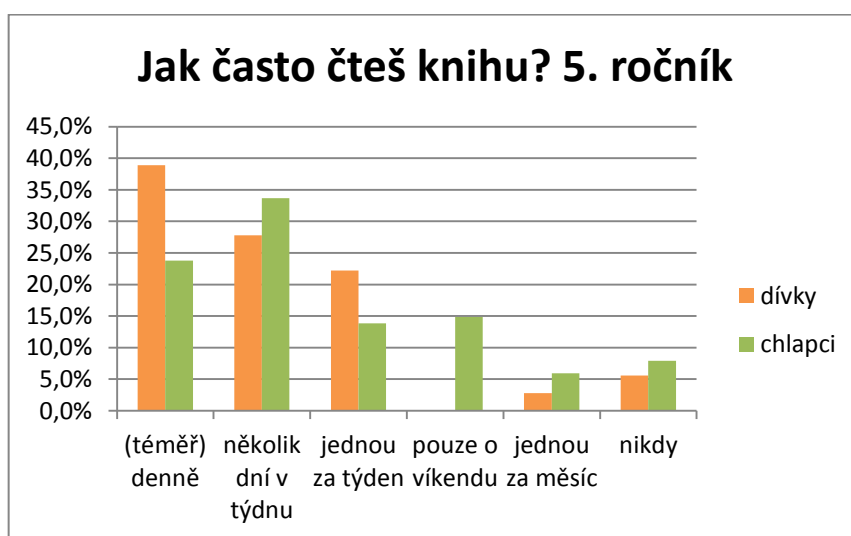
Graf 30

Zatímco u žáků pátých tříd dosáhne graf svého maxima (31,2%) v bodě „několik dní v týdnu“, u žáků devátých tříd je maximum (28,8%) v bodě „nikdy“. I tendence obou grafů jsou opačné. Zatímco graf pro páté třídy spíše klesá z četnějších hodnot, graf pro devátý ročník spíše roste do méně četných hodnot. Zajímavé bude se na tuto položku podívat i z hlediska chlapců a dívek.

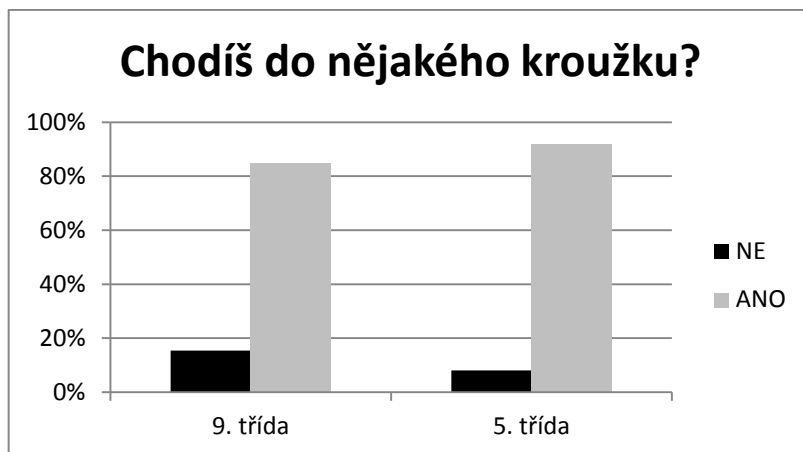
Graf 31

Zatímco v devátém ročníku u chlapců jasně převažuje odpověď „nikdy“, v pátém ročníku je většina jejich odpovědí v levé části grafu (tedy tam, kde je znázorněno četnější čtení knih). Dívky v pátém ročníku své odpovědi poměrně rozložily (variační šíře 12,7%), v devátém ročníku je již rozptýl větší (variační šíře 38,9%).

Graf 32

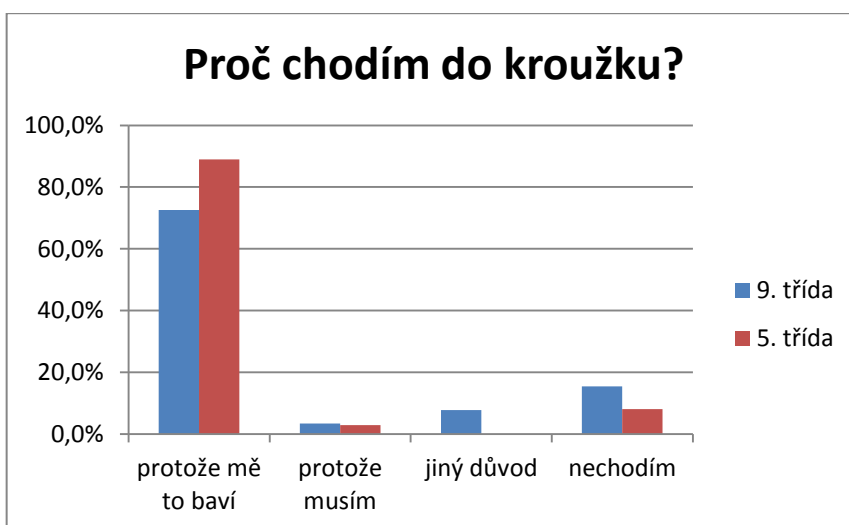
Dotazník se také zaměřil na dětské kroužky.

Graf 33

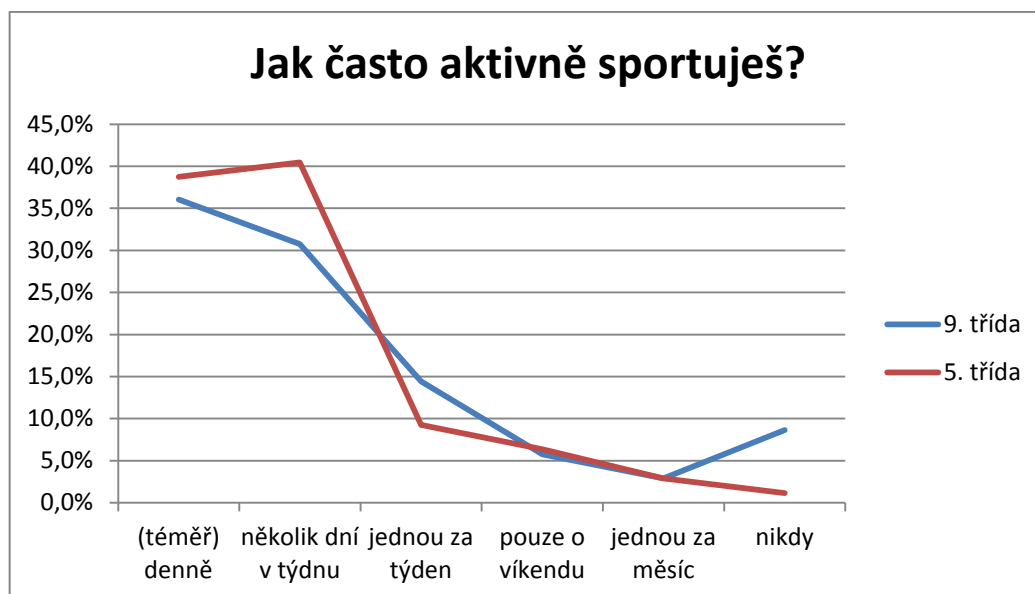
Jak je z grafu 33 vidět, většina dětí jak v pátém ročníku (92%), tak v devátém ročníku (85%) do nějakého kroužku chodí. Z toho 70% žáků devátých tříd a 85% žáků pátých tříd navštěvuje kroužek sportovní.

Dále jsme se respondentů ptali, z jakého důvodu do kroužku chodí (graf 34).

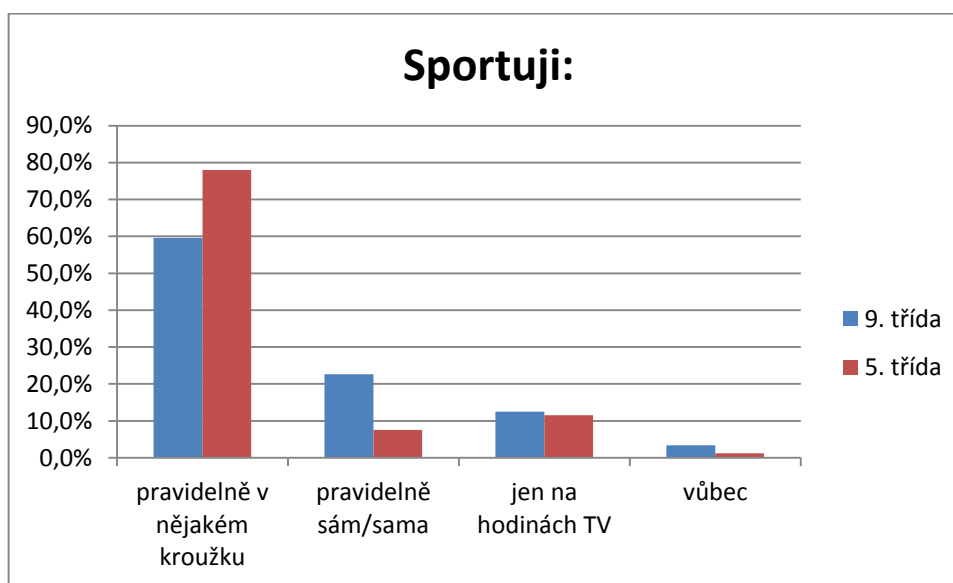
Většina respondentů uvedla, že chodí do kroužku proto, že je to baví. Rozdílnost mezi pátými a devátými třídami se ukázala jen v odpovědi „jiný důvod“ (a díky tomu i v odpovědi „protože mě to baví“). Žáci jako jiný důvod udávali kamarády.

V dotazníku jsme se také zaměřili na trávení volného času sportem. Respondentů jsme se zeptali, jak často aktivně sportují (graf 34).

Graf 34

Z grafu je vidět, že častější sportovní aktivita převažuje u žáků pátých tříd. V devátých třídách téměř 9% respondentů (1% respondentů z pátých tříd) uvedlo, že nesportuje nikdy. S aktivním sportováním dále souvisí i další položka, která se týká toho, jakým způsobem respondent sportuje (graf 35).

Graf 35

Zatímco většina respondentů z pátých tříd (78%) sportuje v nějakém kroužku a jen velmi málo (7,5%) sportuje pravidelně sama, respondenti z devátých tříd již v 22,6% sportují pravidelně sami. V nějakém kroužku sportuje 60% dotázaných žáků devátých tříd (o 18% méně než v pátých třídách). Více jak 10% žáků pátých

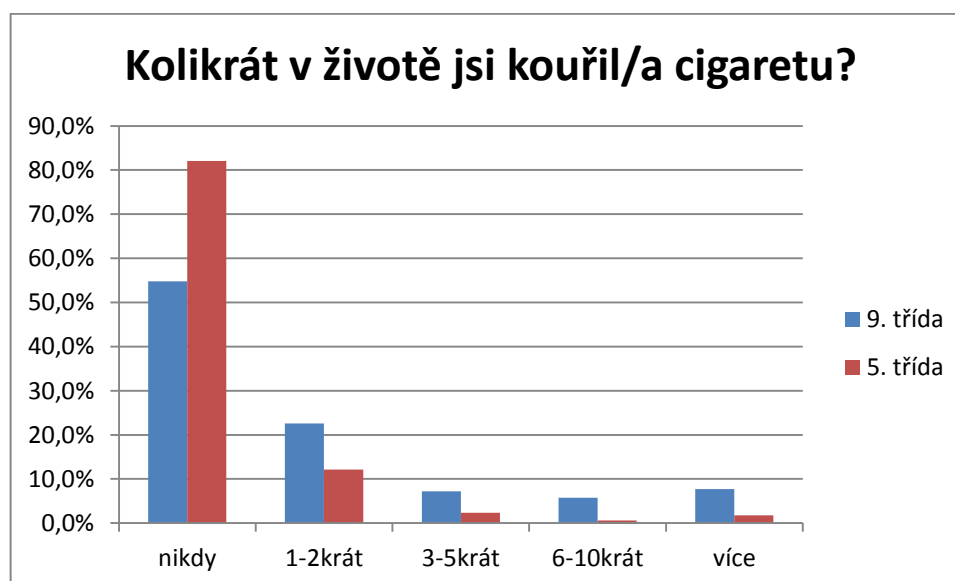
(11,6%) i devátých tříd 12,5%) sportuje pouze na hodinách tělesné výchovy v rámci povinné školní docházky. Vůbec nesportuje, tedy pravděpodobně mají z nějakého důvodu uvolnění z tělesné výchovy, 3,4% žáků devátých tříd a 1,2% žáků pátých tříd.

9 ZKUŠENOSTI S LEHKÝMI DROGAMI

Přesto, že Csémy a kol. (2009) uvádí, že výzkum v roce 2007 ukázal, že zkušenosti studentů s kouřením, pitím alkoholu i užívání nelegálních drog souvisí s tím, jakým způsobem je strukturována jejich rodina, v tomto výzkumu, který se týkal žáků základní školy, se tato souvislost neukázala.

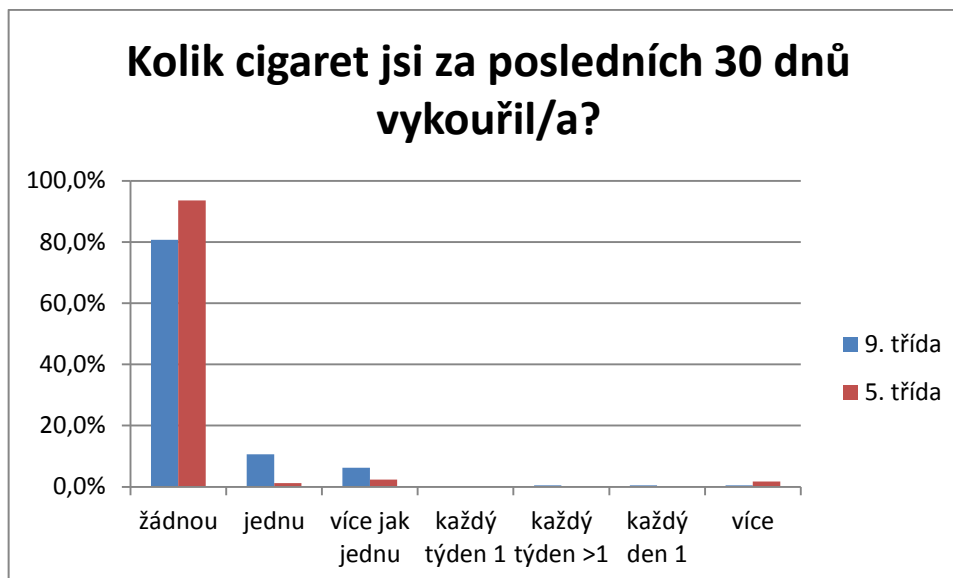
9.1 KOUŘENÍ CIGARET

Nejprve jsme se respondentů zeptali, kolikrát již kouřili nějakou cigaretu (graf 36).

Graf 36

Z dotazníku vyplynulo, že 18% žáků pátých tříd už někdy kouřilo cigaretu (z toho 12% jednou až dvakrát). V devátých třídách je toto procento podstatně větší – 45,5% žáků devátých tříd už někdy zkusilo kouřit cigaretu, z toho 22,6% jednou až dvakrát, 7,2% třikrát až pětkrát a 7,7% uvedlo, že vícekrát (v pátých třídách 1,7%).

Graf 37

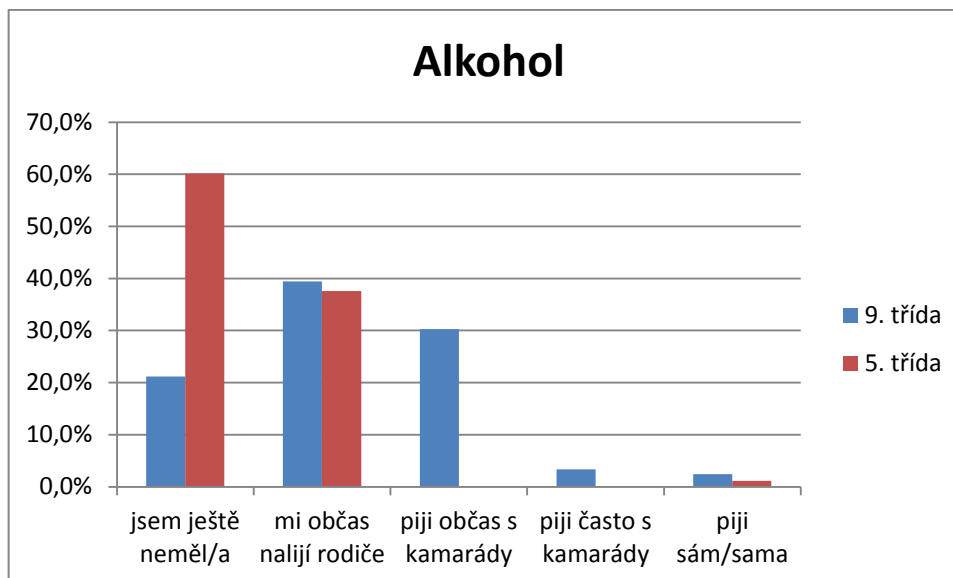
Více o kuřáckých návycích nám poví graf 37. Ten se nezabývá tím, zda někdy žáci zkusili kouřit, ale v jakém množství kouří. Dotazovaným obdobím jsme zvolili posledních 30 dní, neboť je to pro žáky uchopitelná doba, ve které se dokáží zorientovat. 80% dotázaných žáků devátých tříd nevykouřilo ani jednu cigaretu. Zbytek respondentů se rozdělil hlavně do oblasti jedné vykouřené cigarety za posledních 30 dnů (10,6%) a více jak jedné, ale nepravidelné (6,3%). Každý týden si potom zakouří 0,5% jednou a 0,5% více jak jednou. V pátých třídách dotazník ukázal, že za posledních 30 dní nevykouřilo 93,6% respondentů ani jednu cigaretu. Jednu cigaretu vykouřilo 1,2% dotázaných žáků pátých tříd, více jak jednu, ale nepravidelně 3,1%. Každý týden potom vykouřilo více jak jednu cigaretu 1% žáků pátých tříd.

Pro zjištění vztahu mezi kouřením a požíváním alkoholu jsme našli korelační koeficient, který odpovídá středně těsnému vztahu (obrázek 2).

```
corr(cigarety, alkohol) = 0,47981577
Při nulové hypotéze nulové korelace:
t(294) = 9,37704, s oboustrannou p-hodnotou 0,0000
```

Obrázek 2

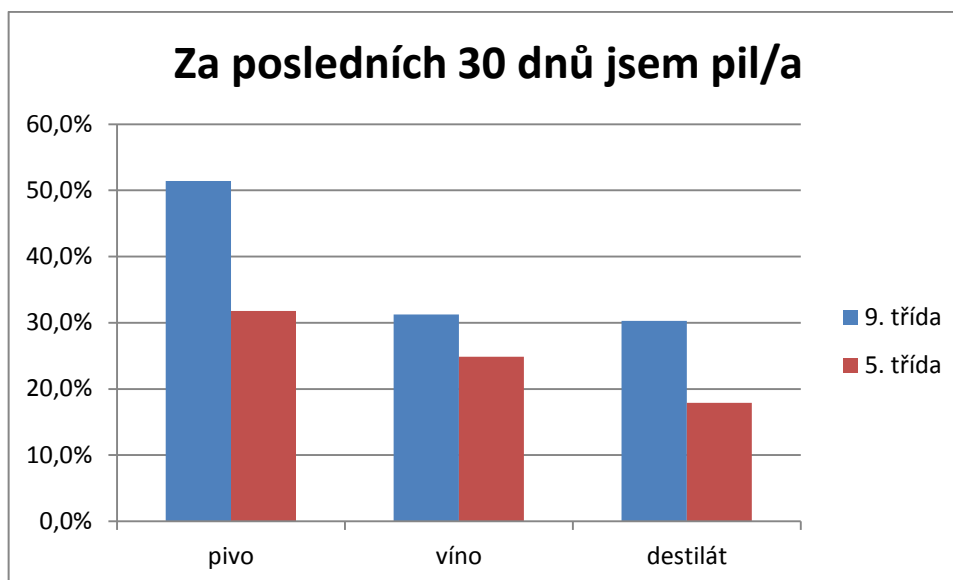
9.2 ALKOHOL

Graf 38

Ještě větší zkušenosti jak s kouřením cigaret mají žáci obou ročníků s požíváním alkoholu. 79,8% žáků devátých tříd a 40% žáků pátých tříd uvedlo, že již někdy požilo alkoholický nápoj. 39,4% žáků devátých tříd a 37,6% žáků pátých tříd alkohol občas nalijí rodiče. Zatímco žádný žák páté třídy nepije alkohol s kamarády (pokud se tedy napije, dostane nalito od rodičů), z devátých tříd se občas s kamarády napije 30,3% dotázaných žáků, 3,4% dokonce uvádí, že se napije s kamarády často.

V dotazníku nás dále zajímalo, který alkohol pily děti za posledních 30 dnů (graf 39). Z odpovědí respondentů vyplynulo, že nějaký alkohol pilo více žáků devátých ročníků než žáků pátých ročníků. Přesto byla procenta i u pátého ročníku poměrně vysoká, vezmeme-li v potaz, že žákům pátých tříd je 10-11 (případně 12) let.

Graf 39

To, že za posledních 30 dnů pili pivo, přiznala více jak polovina žáků devátých tříd (51,4%). U žáků pátých tříd tuto skutečnost uvedlo 31,8% respondentů. Konzumace vína a destilátu byla u žáků devátých tříd vybírána přibližně se stejnou četností (31,3% žáků devátých tříd uvedlo, že za posledních 30 dní konzumovalo víno, 30,3% potom uvedlo, že konzumovalo destilát). U žáků pátých tříd se četnost lišila více – 25% uvedlo, že pilo v posledních 30 ti dnech víno, 18% uvedlo destilát.

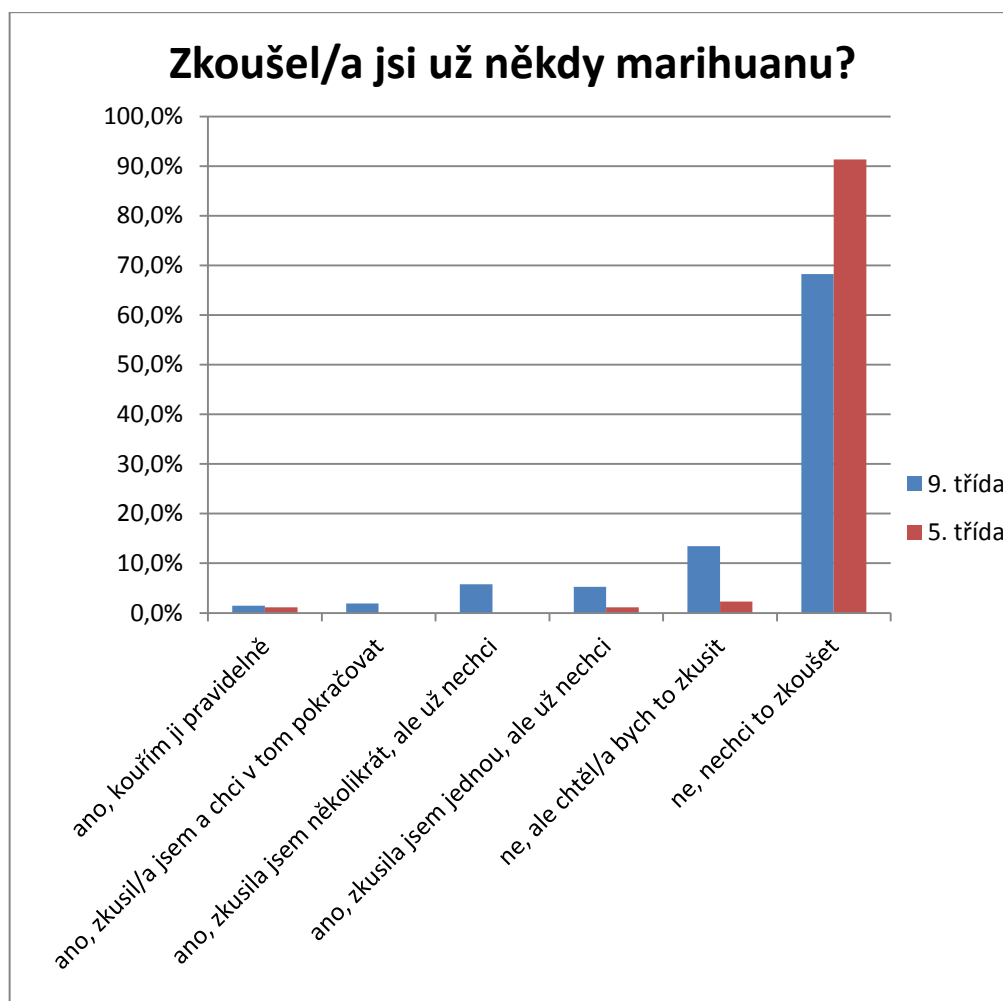
Korelace ukázala, že nejtěsnější lineární vztah je mezi pitím destilátu a piva ($\text{corr} = 0,5075$). O něco menší, středně těsný lineární vztah se ukázal mezi pitím piva a vína ($\text{corr} = 0,4237$) a mezi pitím vína a destilátu ($\text{corr} = 0,4530$).

Dotazník se také zajímal o to, kolik daného alkoholu žáci vypili. Pro lepší orientaci žáků jsme se zaměřili na poslední požívání alkoholu. Téměř pětina dotazovaných žáků devátých tříd (19,3%) při posledním požívání piva vypila více jak jednu sklenici (tedy více než půllitr). U žáků pátých tříd vypilo více než jedno pivo 3,2% dotázaných žáků. Jedno pivo potom vypilo 29,3% žáků devátých tříd a 16,2% žáků pátých tříd.

Dále z dotazníku vyplynulo, že 9,6% dotazovaných žáků devátých tříd a 4% dotazovaných žáků pátých tříd vypilo naposledy více jak jednu sklenku (tedy více jak 2dcl) vína. 26,5% žáků devátých tříd a 6,9% žáků pátých tříd potom uvedlo, že vypilo jednu sklenku vína.

Pokud respondenti pili destilát, byl to jeden „panák“ v 52% případů v deváté třídě a 58% případů v páté třídě. Z 21% (devátá třída) a 33% (pátá třída) to byly panáky dva. Tyto procenta byly vypočítány ne z celkového vzorku respondentů, ale pouze z těch, kteří destilát pili.

9.3 MARIHUANA

Graf 40

Z grafu 40 je patrné, že 68,3% dotázaných žáků devátých tříd 91,3% žáků pátých tříd ještě marihuanu nezkoušela a ani ji zatím zkoušet nechce. Zatímco 2,3% žáků pátých tříd ještě sice marihuanu nezkoušela, ale mají to v plánu, v devátém ročníku je toto procento téměř šestkrát vyšší (13,5%). Marihuanu už někdy vyzkoušelo 14,4% žáků devátých tříd (2,3% žáků pátých tříd), z toho by ji chtělo dále užívat 1,9% dotázaných deváťáků (v pátých třídách nikdo). 1,4% žáků devátých tříd a 1,2% žáků pátých tříd uvedlo, že marihuanu užívá pravidelně.

Pro zjištění vztahu mezi užíváním marihuany a alkoholu jsme zjistili korelační koeficient (obrázek 3). Zjistili jsme, že lineární vztah mezi požíváním alkoholu a užíváním marihuany je nepříliš těsný.

$\text{corr}(\text{marihuana}, \text{alkohol}) = -0,21268315$ Při nulové hypotéze nulové korelace: $t(294) = -3,73214$, s oboustrannou p-hodnotou 0,0002

Obrázek 3

10 SHRNUTÍ

V celé práci jsme se zabývali možnými proměnnými ve spokojenosti se životem. Zjistili jsme sociální ukotvení respondentů, ptali jsme se na jejich volný čas, na jejich hodnocení spokojenosti s různými aspekty jejich života, dotkli jsme se i zkušeností s lehkými drogami, jako je alkohol tabák či marihuana, hledali korelaci mezi jednotlivými odpověďmi. Některé položky nám ukázaly rozdíly mezi jednotlivými ročníky, někde se ukázala rozdílnost mezi chlapci a děvčaty, u některých otázek se jak ročníky, tak obě pohlaví shodla. V této části práce si shrneme položky, ve kterých byla největší rozdílnost odpovědí, ať už u jednotlivých ročníků nebo u dívek, ale i položky, u kterých se překvapivě rozdíl či lineární vztah neukázal.

Z části dotazníku, která se týkala emocí, vyplynulo, že existuje poměrně těsný vztah mezi radostí ze života a pocitem veselosti ($\text{corr} = 0,6057$). O něco menší, přesto ještě středně těsný vztah, se ukázal mezi pocitem veselosti a pocitem pln/a energie ($\text{corr} = 0,5144$) a podobně ($\text{corr} = 0,5044$) mezi pocitem pln/a energie a radostí ze života. Radost ze života udávali častěji chlapci v 9. ročníku než stejně staré dívky. Ty uvedly, že radost ze života necítily nikdy 4x častěji než stejně staří chlapci a téměř 6x častěji než dívky v pátém ročníku. Celkově na tuto otázku odpovídali pozitivněji dívky 5. ročníku a chlapci 9. ročníku. Korelace mezi radostí ze života a úplnou, resp. neúplnou rodinou, se ukázala být poměrně nízkou ($\text{corr} = 0,0844$), lineární vztah mezi těmito položkami je tedy zanedbatelný. V negativních emocích se ukázal rozdíl v pocitu smutku. Zatímco v 5. třídě nebyl mezi pohlavími žádný signifikantní rozdíl, v devátém ročníku se objevil. Sedmkrát

více dívek (28%) uvedlo, že se smutně cítí pořád (chlapců tuto skutečnost označila 4%). Ve všech otázkách, které se týkaly emocí, ale převážily ty pozitivní.

Další rozdíl mezi jednotlivými ročníky se ukázal v odpovědích týkající se spokojenosti se zdravím. Zatímco nikdo z pátého ročníku neuvedl nespokojenost, v deváté třídě uvedla celkem desetina respondentů. V ostatních odpovědích nebyl nijak výrazný rozdíl a celkově respondenti uváděli spíše spokojenost (téměř 80% z obou ročníků uvedlo, že jsou se svým zdravím spokojeni nebo velmi spokojeni).

Spokojenost s tím, jaký respondent je, byla mezi ročníky velmi podobná. Rozdíl opět nastal mezi jednotlivými pohlavími. Zatímco 84% chlapců uvádělo spokojenost, dívky se klonily spíše k neutrální odpovědi „ani spokojená ani nespokojená“ a 7% dívek volilo odpověď nespokojená nebo velmi nespokojená (nespokojenost zvolila 2% chlapců).

V části výzkumu, která se týkala sociálních vazeb respondenta, se ukázaly také nějaké rozdíly. Ač jsou oba ročníky celkově spokojeni se vztahy v rodině, dvakrát více žáků devátých tříd než žáků pátých tříd se rozhodlo pro odpověď „nespokojený“. V obou ročnících jsou potom celkově více spokojeni chlapci než dívky. Korelace ukázala, že mezi spokojeností se vztahy v rodině a spokojeností s životem je středně těsný vztah ($\text{corr} = 0,4222$). O 14% více žáků pátých tříd uvedlo, že si s rodiči povídá téměř pořád (celkově to uvedla třetina respondentů z pátého ročníku). Rozdíl nastal také v oblíbenosti rozhovorů s rodiči. Zatímco v pátém ročníku si s rodiči povídá nerado 3,5% (stejně procento z pátých ročníků uvedlo, že si s rodiči povídá málokdy), v devátém ročníku si s rodiči nerado povídá 12% respondentů. I v odpovědi „povídám si s rodiči velmi rád/a“ byl velký rozdíl mezi jednotlivými ročníky. V páté třídě tuto možnost volilo 42% respondentů, v devátém ročníku 18%. Abychom mohli s jistotou říci, že s postupem věku oblíbenost rozhovorů s rodiči ubývá, museli bychom výzkum provést za pár let ještě jednou na stejném vzorku žáků nynějších pátých tříd. Přesto zde určitý předpoklad je. Korelace mezi četností a oblíbeností rozhovorů s rodiči je 0,2769, tedy lineární vztah je nepříliš těsný.

Ve spokojenosti s kolektivem ve třídě se neukázaly žádné větší rozdíly mezi jednotlivými ročníky. Rozdíl se objevil mezi názorem chlapců a dívek. Zatímco chlapci uváděli celkovou spokojenost (70%), dívek již tolik spokojených nebylo (spokojenost uvedlo 46%). O něco méně dívky volily neutrální odpověď (38% dívek) a nespokojenost zvolilo 14% dívek (chlapců 6%). Ve vztazích mezi kamarády jsou spokojeni více chlapci devátého ročníku než chlapci ročníku pátého. Mezi dívkami nebyl větší rozdíl. To že by kamarády neměnili, uvedly oba ročníky ve stejně velkém počtu (90%), stejně téměř čtvrtina respondentů z páté i deváté třídy uvádí, že má kamarádů hodně. Přestože by naprostá většina své kamarády neměnila, 22% žáků pátého ročníku uvádí, že když potřebovali pomoci, kamarádi jim nepomohli.

Spokojenost se školou převažuje nad nespokojeností, a to jak v pátém, tak v devátém ročníku. V pátém ročníku spokojenost vybralo 74%, což je signifikantně více než v ročníku devátém (47%). Více jak polovina respondentů (60%) v obou ročnících je také spokojena se vztahy mezi učiteli a žáky. Ve spokojenosti s náplní výuky volili respondenti z devátého ročníku častěji neutrální odpověď než žáci pátého ročníku. Přestože v pátém ročníku označili spokojenost s náplní výuky častěji než v devátém ročníku, častější odpověď měli žáci pátého ročníku i v nespokojenosti. Celkově ale v pátých třídách převládla spokojenost (60% respondentů). Signifikantní rozdíl mezi ročníky nastal v nespokojenosti se školními výsledky. Z páté třídy uvedlo nespokojenost 6% respondentů, z deváté třídy to byla pětina žáků (tedy 20%). Celkově nespokojení se školou byli také více respondenti z devátých ročníků, a to dvakrát více než respondenti z pátých ročníků (nespokojenost uvedlo 16% žáků devátých tříd a 8% žáků pátých tříd). Korelace mezi spokojeností se školou a spokojeností se školními výsledky je nepříliš těsná ($\text{corr} = 0,3369$).

Ve svém volném čase žáci devátých tříd nejčastěji prohlížejí internetové stránky (téměř denně zvolilo 49% respondentů devátých tříd). V pátých třídách tuto možnost zvolilo 24% žáků. Nejčastější aktivita žáků pátých tříd je sledování televizních pořadů (43%). V nejčastější odpovědi, kterou aktivitu žáci nedělají nikdy, se respondenti pátého i devátého ročníku shodli. Nejčastější odpověď byla

„nikdy nenavštěvuji jiný kroužek než sportovní“. Velký rozdíl se potom objevil v četnosti čtení knihy pro zábavu. Téměř denně si ji čte 30% žáků pátých tříd, což je dvakrát častější odpověď než u žáků devátých tříd (15%). Zatímco žáci pátého ročníku hrají častěji online hry (klasické počítačové hry hrají oba ročníky přibližně stejně často), žáci devátého ročníku daleko častěji na počítači pracují (práci téměř denně uvedlo 24% žáků devátého ročníku a 13% žáků pátého ročníku). Četnost sledování filmu (ať už na počítači nebo v televizi) byla vcelku podobná. Mezi četností sledování filmu a dostatkem energie ukázala korelace ($\text{corr} = 0,5499$) středně těsný lineární vztah.

Signifikantní rozdíly se ukázaly v četnosti čtení knihy. Zatímco 61% žáků pátých tříd si čte knihu několikrát za týden (z toho polovina téměř denně), žáci devátých tříd tuto možnost volili téměř dvakrát méně (32%). Velký rozdíl byl i v odpovědi nikdy. Mezi respondenty z páté třídy tuto možnost zvolilo 7% žáků, mezi respondenty z deváté třídy to bylo 29% žáků.

Obě věkové skupiny navštěvují nejčastěji kroužek sportovní. Žáků pátých tříd o něco více. Naproti tomu 9% žáků devátých tříd navštěvuje jiný kroužek než sportovní (v pátém ročníku to bylo 1% žáků). Více jak 10% žáků pátých (11,6%) i devátých tříd (12,5%) sportuje pouze na hodinách tělesné výchovy.

Zkušenosti s lehkými drogami mají jednoznačně častěji žáci devátého ročníku. Kouřit cigaretu už vyzkoušela téměř polovina z nich (46%). V pátém ročníku kouřit cigaretu zkusila necelá pětina respondentů (18%). Za poslední měsíc vykouřilo alespoň jednu cigaretu 20% žáků devátých tříd a 6% žáků pátých tříd. Z těchto žáků potom více jak jednu cigaretu 6,3% respondentů z devátých tříd a 3,1% respondentů z pátých tříd. Mezi kouřením a požíváním alkoholu je korelační koeficient, který odpovídá středně těsnému vztahu

Ještě větší zkušenosti jak s kouřením cigaret mají žáci obou ročníků s požíváním alkoholu. 80% žáků devátých tříd a 40% žáků pátých tříd uvedlo, že již někdy požilo alkoholický nápoj. V devátých třídách polovina těchto žáků přiznala, že jim alkohol nalili rodiče. Zbytek si alkohol opatřil sám či s kamarády. V pátých třídách rodiče nalili alkohol 38% dětem. Ochutnal-li tedy žák páté třídy alkohol, byl mu

nalit jeho rodičem. Nejčastější alkohol, který žáci obou ročníků pijí (nebo někdy pili) je pivo. Následuje víno a hned za ním destilát. Více jak polovina žáků devátých tříd uvedla, že za poslední měsíc pila pivo, pětina z celkového počtu respondentů vypila při poslední příležitosti více jak jeden půllitr. 32% žáků pátých tříd v posledním měsíci pila pivo, 3% potom při poslední příležitosti uvádí více jak jeden půllitr. Konzumace vína a destilátu byla u žáků devátých tříd vybírána přibližně se stejnou četností, jednalo se o necelou třetinu dotazovaných. U žáků pátých tříd se četnost lišila více – čtvrtina uvedla, že pilo v posledních 30 ti dnech víno, necelá pětina uvedla destilát. Nejtěsnější lineární vztah se ukázal mezi pitím destilátu a piva, o něco slabší vztah byl mezi pitím vína a destilátu a piva a vína.

Dotazník se také zajímal o to, kolik daného alkoholu žáci vypili. Pro lepší orientaci žáků jsme se zaměřili na poslední požívání alkoholu. Téměř pětina dotazovaných žáků devátých tříd (19,3%) při posledním požívání piva vypila více jak jednu sklenici (tedy více než půllitr). U žáků pátých tříd vypilo více než jedno pivo 3,2% dotázaných žáků. Jedno pivo potom vypilo 29,3% žáků devátých tříd a 16,2% žáků pátých tříd.

Poslední droga, kterou se dotazník zabýval, je marihuana. V devátých třídách uvedlo 68% dotázaných žáků, že marihuanu nikdy nezkoušela a ani ji zkoušet nechce. V pátém ročníku tuto skutečnost uvedlo 91% žáků. Zatímco 2% žáků pátých tříd ještě sice marihuanu nezkoušela, ale mají to v plánu, v devátém ročníku je toto procento sedmkrát vyšší (14%). Zkušenosti s marihuanou má 14% dotázaných žáků devátých tříd a 2% žáků pátých tříd. Pouze 2% žáků devátého ročníku by ji chtělo užívat i nadále. Lineární vztah mezi požíváním alkoholu a užíváním marihuany je nepřilíš těsný.

Na otázku celkové spokojenosti s životem odpovědělo více jak tři čtvrtiny žáků obou ročníků kladně (78% z pátého i z devátého ročníku). Odpovědi se lišily v nespokojenosti s životem. Zatímco v páté třídě byli častěji nespokojení chlapci, v deváté třídě byly častěji nespokojené dívky.

11 ZÁVĚR PRÁCE

Výsledky práce ukázaly, že subjektivní hodnocení spokojenosti se životem se v jednotlivých ročnících příliš neliší. Rozdíl nastal především v odpovědích žáků jednotlivých ročníků podle pohlaví. Zatímco v devátém ročníku volily negativní odpovědi častěji dívky než chlapci, v pátém ročníku volili negativní odpovědi spíše chlapci. Přesto odpověděly více než tři čtvrtiny žáků pátých i devátých tříd, že jsou se životem spokojeni.

Práce dále ukázala, že existuje středně těsný vztah mezi spokojeností se životem a spokojeností se vztahy v rodině, mezi sledováním filmu a dostatkem energie a mezi zkušeností s kouřením cigaret a požíváním alkoholu. Signifikantní rozdíly mezi jednotlivými ročníky nastaly v otázce, která se týkala četnosti čtení knih. Žáci pátého ročníku čtou častěji než žáci ročníku devátého. Další rozdíl nastal v otázkách týkajících se zkušeností s lehkými drogami, ze kterých vyplynuli zkušenější žáci devátého ročníku.

Tento výzkum má potenciál dalšího rozpracování. Jednotlivé odpovědi by bylo možné spojit například pomocí metody hlavních komponent a porovnávat s pohlavím a ročníkem žáků.

12 LITERATURA

BLAHUTKOVÁ, Marie, DAN Jiří. *Zdraví a osobní pohoda: některé nové přístupy a metody posuzování*. School and Health 21, 3/2008

BLATNÝ, Marek a kolektiv. *Psychologie osobnosti: Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN: 978-80-247-3434-7.

BLATNÝ, Marek; PLHÁKOVÁ, Alena. *Temperament, inteligence, sebepojetí*. Psychologický ústav Akademie věd ČR, Brno 2003. ISBN: 80-86620-05-0

CSÉMY, Ladislav; CHOMYNOVÁ, Pavla; SADÍLEK, Petr. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD): výsledky průzkumu v České republice v roce 2007*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 80-867-3494-3.

CSÉMY, Ladislav; KRCH, František; PROVAZNÍKOVÁ, Hana; RÁŽOVÁ, Jarmila; SOVINOVÁ, Hana. *Životní styl a zdraví českých školáků*. Psychiatrické centrum Praha, 2005. ISBN: 80-85121-94-8.

HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0135-9.

HAMPLOVÁ, Dana. *Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory*. Praha: Sociologický ústav Akademie Věd ČR, 2004. ISBN: 80-7330-063-X

HIRSCHOVÁ, Marta, KREIDL, Martin. *Vliv počtu sourozenců na matematickou, čtenářskou a přírodovědnou gramotnost v ČR*. Sociologický časopis. 2012, č. 4, s. 697-735.

HOORN, André van. *A short introduction to subjective well-being: it's measurement, correlates and policy uses*. Nijmegen center of economics, University of Rome 'Tor Vergata'. 2007

ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. Praha: ISV nakladatelství, 2002. ISBN: 80-85866-50-1.

KALMAN, Michal a kol. *Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků na základě mezinárodního výzkumu uskutečněného v roce 2010 v rámci mezinárodního*

projektu „*Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross-National study (HBSC)*“. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011. ISBN: 978-80-244-2986-1

LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 1998. ISBN: 80-7178-226-2.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: Čihák tisk, 2002.

NEŠPOR, Karel. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sportpropag, 2003.

OKUN, M. A, STOCK, W. A. *Correlates and component of subjective well-being among the alderly*. Journal of Applied Gerontology, 1987, vol 6. Dostupné z: <http://jag.sagepub.com/content/6/1/95.full.pdf>

Problémy související s užíváním drog u dětí do 15 let: [monografie]. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 2010. ISBN 978-80-254-6806-7.

SAK, Petr. SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda servis, 2004. ISBN: 80-863220-33-2.

SCHMIDOVÁ, Kateřina. *Rodiče, děti a jejich problémy*. Praha: Sdružení linka bezpečí, 2011. ISBN 978-80-904920-1-1.

SOBKOVÁ, P., TAVEL, P. *Životní smysluplnost a emocionalita*. E-psychologie [online]. 4 (2), 13-21 [cit. 2. 7. 2015]. Dostupný z www: <http://e-psycholog.eu/pdf/sobkova-etal.pdf>. 2010. ISSN 1802-8853

ŠOLCOVÁ, Iva; KEBZA Vladimír. *Kvalita života v psychologii: osobní pohoda, její determinanty a prediktory*. In: *Kvalita života*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004, s. 12. ISBN 80-86625-20-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN: 80-246-0956-8.

World Health Organization, Regional office for Europe. 2012a. *Measurement of and target-setting for well-being: an initiative by the WHO Regional Office for Europe. Second meeting of the expert group*. Paris, France 25-26 June 2012. ISBN 978-92-890-0291-2

World Health Organization, Regional office for Europe. 2012b. *Social determinants of health and well-being among young people: health behavior in school-aged children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2012. ISBN 978-928-9014-236